

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

НУБІП України

10.01 МР.228 «С» 2023.02.17.007 ПЗ

НУБІП України

Назар Володимир Олександрович

2023

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Гуманітарно-педагогічний факультет

Кафедра психології

УДК: 159.954.2:373.2

ПОГОДЖЕНО

Декан гуманітарно-педагогічний
факультету

доц. Інна САВИЦЬКА

(підпис)

« _____ » 2023 р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

В.о. завідувача кафедри психології

доц. Ірина МАРТИНЮК

(підпис)

« _____ » 2023 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «Розвиток творчої уяви дітей дошкільного віку»

Спеціальність 053 Психологія

Освітня програма Психологія

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Гарант освітньої програми

доктор психол. наук, професор
(науковий ступінь та вчене звання)

Віталій ЦИМАРГУН

(підпис)

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

кандидат пед.наук, доцент
(науковий ступінь та вчене звання)

Лариса СМОЛІНЧУК

(підпис)

Виконав _____

(підпис)

Володимир НАЗАР

КІЇВ – 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Гуманітарно-педагогічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри психології

к.психол.н., доцент

Трина Мартинюк

2023 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання магістерської кваліфікаційної роботи студенту

Назару Володимиру Олександровичу

Спеціальність 053 Психологія

Тема магістерської кваліфікаційної роботи «Розвиток творчої уяви дітей дошкільного віку» затверджена наказом ректора НУБіП України від 17 лютого 2023 р. №228 «С».

Термін подання завершеної роботи (проєкту) на кафедру 01 листопада 2023 р.

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи:

Об'єкт дослідження: творча уява дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: психологічні особливості розвитку творчої уяви у дошкільному віці.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості розвитку творчої уяви дошкільників.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати сучасний стан проблеми розвитку творчої уяви в психологічній і педагогічній літературі.
2. Розкрити особливості формування творчої уяви у дітей дошкільного віку.
3. Провести емпіричне дослідження психологічних особливостей розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку.
4. Розробити рекомендації для педагогів та батьків щодо стимулювання розвитку творчої уяви дошкільників.
5. Апробувати програму тренінгу взаємодії батьків та дітей для продуктивного розвитку творчої уяви.

Перелік питань які потрібно розробити:

1. Визначення та характеристика творчої уяви в психології.
2. Особливості творчої уяви дітей та зв'язок її з пам'яттю в дошкільному віці.
3. Психологічні чинники, що впливають на розвиток творчої уяви дітей.
4. Рекомендацій для педагогів та батьків щодо стимулювання розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку.

5. Тренінг взаємодії батьків та дітей для продуктивного розвитку творчої уяви.

НУБІП України

Дата видачі завдання 17 лютого 2023 р.

Керівник
кваліфікаційної магістерської роботи

Лариса СМОЛНЧУК

НУБІП України

Завдання прийняв до виконання

Володимир НАЗАР

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

КИЇВ – 2023

НУБІП України

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПСИХОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ УЯВИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	9
1.1 Визначення та характеристика творчої уяви в психології	9
1.2 Особливості творчої уяви дітей дошкільного віку	14
1.3. Психологічні чинники розвитку творчої уяви дошкільників	21
Висновки до першого розділу	26
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ УЯВИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	29
2.1 Опис методів та процедури емпіричного дослідження	29
2.2 Аналіз та обробка результатів дослідження	34
Висновки до другого розділу	30
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО СТИМУЛЮВАННЯ ТА ПРОДУКТИВНОГО РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ УЯВИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ПІДХОДИ ДЛЯ ПЕДАГОГІВ ТА БАТЬКІВ	52
3.1 Рекомендації для педагогів та батьків щодо стимулювання розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку	52
3.2 Тренінг взаємодії батьків та дітей для продуктивного розвитку творчої уяви	54
Висновки до третього розділу	60
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	73

ВСТУП

НУБІП України

Актуальність теми обумовлена важливим значенням для розвитку дитини в контексті сучасних соціокультурних тенденцій. Сфера розвитку дитини набуває особливої уваги у вчених в зв'язку з її ключовим впливом на формування особистості.

НУБІП України

Творча уява виступає як центральний компонент в дослідженні розвиткової психології, що відіграє віддану роль у формуванні творчого потенціалу, адаптивної гнучкості мислення та когнітивної здатності до вибору

НУБІП України

альтернативних рішень. Питання, що стосуються механізмів розвитку творчої уяви в дошкільному віці, залишаються відкритими і потребують додаткових науково-дослідницьких зусиль.

НУБІП України

Дошкільний етап є критичним для формування основних психологічних структур, компетенцій та характерологічних особливостей дитини. Творча уява, розглядаючись як комплексна психічна функція, проявляє свій інтенсивний розвиток саме в цьому віці, що акцентує необхідність її глибокого наукового вивчення. Розуміння особливостей цього процесу дозволить розкрити ключові

НУБІП України

детермінанти розвитку творчої уяви та оптимізувати її стимуляцію в педагогічній практиці.

НУБІП України

Актуальність дослідження розвитку творчої уяви у дітей дошкільного віку обґрунтовується необхідністю наукового розуміння особливостей цього процесу. Дані, отримані в ході вивчення, представляють значний інтерес для спеціалістів у сфері педагогіки та психології, а також для батьків. Адекватне

НУБІП України

осмислення цих особливостей дозволяє ефективно підходити до питань психолого-педагогічної підтримки дитини, розробляти методики, спрямовані на стимуляцію творчої уяви та гармонійний психологічний розвиток особистості.

НУБІП України

Сучасні соціокультурні вимоги акцентують увагу на необхідності формування та розвитку творчих здібностей особистості, які відіграють ключову роль у побудові інноваційного суспільства. Враховуючи це, аналіз та дослідження механізмів розвитку творчої уяви у дошкільників набувають

особливої актуальності, сприяючи виявленню та оптимізації потенціалу дитини від раннього віку. Також важливо зазначити, що пізнання особливостей розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку може сприяти розробці більш ефективних методик навчання і виховання, які будуть сприяти розвитку творчого потенціалу дитини, формуванню її творчої активності та ініціативності.

Таким чином, тема психологічних особливостей розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку є актуальною, важливою та потребує подальшого вивчення.

Мета дослідження: обґрунтувати особливості розвитку творчої уяви дошкільників.

Для виконання поставленої мети було визначено наступні **завдання:**

1. Проаналізувати сучасний стан проблеми розвитку творчої уяви в психологічній і педагогічній літературі.
2. Розкрити особливості формування творчої уяви у дітей дошкільного віку.
3. Провести емпіричне дослідження психологічних особливостей розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку.
4. Розробити рекомендації для педагогів та батьків щодо стимулювання розвитку творчої уяви дошкільників.
5. Апробувати програму тренінгу взаємодії батьків та дітей для продуктивного розвитку творчої уяви

Об'єктом дослідження є творча уява дітей дошкільного віку.

Предметом дослідження є психологічні особливості розвитку творчої уяви у дошкільному віці.

Теоретико-методологічна основа дослідження включає в себе поняття творчої уяви, а також особливості її розвитку. Роботи вітчизняних вчених, які досліджували цю проблематику, також враховуються при виконанні дослідження. Взаємозв'язок уяви і творчості, а також їх вплив на розвиток творчих здібностей у пізнавальній, емоційно-вольовій, комунікативно-мовленнєвій, художній, ігровій сферах стали предметом наукового пошуку

М.П. Арнаудової, О.І. Артемової, А.М. Богуш, Л.А. Венгера, М.В. Вовчик-Блакитної, Н.О. Ветлугіної, Н.В. Гавриш, О.М. Дьяченко, О.О. Дронової, О.В. Запорожня, Р.А. Іванкова, Г.С. Костюка, І.І. Карабаєвсі, В.У. Кузьменко, О.І. Кульчицької, Т.Г. Казакової, В.М. Кучерова, Н.О. Короткової, С.Є. Кулачківської, Л.О. Калмикової, С.В. Ласунової, В.С. Мухіної, Н.Я. Михайленко, Г.О. Піроженко, Т.Г. Постоян, В.О. Проскури, Т.М. Титаренко тощо.

Методи дослідження. Теоретичне дослідження виконане за допомогою використання методів теоретичного аналізу (синтез, аналіз, класифікація, узагальнення), емпіричні: 1. Методики діагностики пам'яті «Запам'ятай 10 слів» (варіант тесту З.М. Істоміної) (ДОДАТОК А); 2. Методики дослідження уваги Тест Торренса «Неповні фігури» (ДОДАТОК Б); 3. Методика «Намалюй що-небудь» (ДОДАТОК В); 4. Тест «Кола» для діагностики творчих здібностей» (ДОДАТОК Г).

База дослідження. Дослідження було проведено на базі Донкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу № 290 Дарницького району м. Києва, який знаходиться по вул. Ревуцького 19-А, де респондентами стали 30 дітей 5-ти та 6-річного віку. Дослідження було проведено у червні 2023 року.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 80 сторінок, із яких 64 сторінки основного тексту. Перелік посилань складається із 60 найменувань. Робота містить 6 таблиць, 10 рисунків та 4 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПСИХОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ
УЯВИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1 Визначення та характеристика творчої уяви в психології

Важливим аспектом структури особистості є субструктура відображення, яка включає когнітивні, емоційні та вольові процеси та характеристики.

Особливо значущим для розвитку майбутніх учнів та громадян є розвиток творчих здібностей і продуктивної уяви. Видатні психолого-педагогічні дослідники, такі як Л. Виготський та Е. Ельконін, наголошували на ролі уяви як ключового психічного новоутворення в дошкільному віці.

Уява, за визначенням, є формою психічного відображення дійсності через створення образів, які базуються на раніше сформованих уявленнях. Цей когнітивний процес дозволяє відходити від стандартів, прогнозувати майбутнє та вдосконалювати існуюче. На думку дослідників О. Дяченка, К. Дрозденка та Р. Павелківа, уява збагачує процеси пізнання, сприяє переосмисленню попереднього досвіду та розвитку креативності. Розвиток уяви передбачає розвиток пам'яті, сприйняття, мислення та впливає на емоційно-вольову сферу.

Існує кілька типів уяви, описаних О. Відчинською та А. Павелківом:

1. Мимовільна та довільна уява, які відрізняються залежно від мети та можуть створювати або вдосконалювати образи.
2. Творча та репродуктивна уява, де творча спрямована на створення нового та оригінального, а репродуктивна базується на вже існуючих зображеннях.
3. Художня та науково-технічна уява, яка включає яскраві, детальні образи у художній сфері та сприяє гіпотетичному мисленню та експериментуванню в науково-технічій сфері. Okремо виділяються такі форми уяви як мрія, фантазування та марення.

Т. Піроженко визначає уяву дошкільників як ключовий пізнавальний процес та елемент будь-якої творчої діяльності. Дослідниця наголошує, що первинним джерелом уяви є знаково-символічна функція мовлення, яка включає заміщення реальних предметів уявними чи створення нових образів, при цьому життєвий досвід дитини грає значну роль у формуванні цих образів.

Особливо це стосується дітей старшого дошкільного віку, які здатні використовувати предмети, не схожі на представлені, заповнюючи їх новим змістом.

Старший дошкільний вік (6 років) вважається сензитивним періодом для розвитку уяви. Дослідження О. Вілчинської, І. Грузинської та А. Реана визначають різні стадії розвитку уяви у цей період:

1. З 2 до 4 років уява є мимовільною та репродуктивною, коли діти механічно відтворюють образи відповідно до ситуації.

2. У віці 4-6 років з'являються активні форми уяви, які стають довільними, особливо в сюжетно-рольових іграх, де відбувається символічне представлення предметів та дій.

У цьому процесі уява дитини виконує дві основні функції:

- Пізнавально-розвивальна, де дитина через уяву розширює свій досвід, формує нові знання та навички, відтворює цілісний образ події чи явища.

- Афективно-захисна, регулююча психічний стан дитини, допомагаючи подолати негативні переживання або компенсувати страхи, наприклад, уявляючи себе сильним і могутнім.

О. Дяченко висуває гіпотезу, що в шестирічному віці афективна функція уяви дозволяє дитині зменшувати психологічний тиск та символічно вирішувати конфлікти, з якими вони ще не здатні впоратися самотійно. Це веде до збільшення рівня фантазій, неправдивих висловлювань та мрійливості у дітей, які іноді можуть «проживати» у своєму вигаданому світі. Інтеграція гри як основної діяльності з активним розвитком уяви дає змогу дитині легко створювати сюжети для ігор та реалізовувати їх у житті.

Є. Ільїн досліджує, як уява допомагає дитині сприймати світ по-новому, розвиваючи власне «Я» та відкриваючи світ не лише навколо, але й усередині себе. Наприклад, коли дитина сідає на стілець і уявляє, що вона їде у потязі, вона не лише грається, але й перевтілюється у роль пасажира чи машиніста.

Л. Виготський, один з провідних дослідників у цій галузі, зазначає, що уява є основою будь-якої творчої діяльності і виявляється у всіх аспектах культурного життя, сприяючи художній, науковій та технічній творчості. Все, що створено людиною, на відміну від природного світу, є результатом людської уяви та творчості. Розвиток уяви, на думку Виготського, є неперервним процесом, який відбувається через оволодіння різними видами діяльності.

За дослідженнями Інституту психології ім. Г. Костюка (С. Кулачківської, Т. Піроженко) у дошкільному віці спостерігається як репродуктивна, так і продуктивна уява, яка дозволяє дитині створювати нові образи та розв'язувати задачі своїми методами. У старшому дошкільному віці дитина вже може керувати своєю уявою. Згідно з Т. Піроженко, у цьому віці відбувається формування таких дій уяви, як створення образів наочних моделей, образів предметів, людей, тварин, а також образів дій з ними.

Є. Ільїн провів детальне дослідження процесу уяви, у якому він аналізує взаємозв'язок уяви з творчою діяльністю, описує вікові особливості її розвитку та розглядає методи створення образів уяви, такі як аглютинація, гіперболізація, літота, типологізація, схематизація. Дослідження показали, що оригінальність вербальної уяви зростає у віці 5-6 років, тоді як образна уява дещо знижується.

Творча уява визначається як процес самостійного створення образів, що потребує відбору відповідних матеріалів для реалізації задуму. Її різновиди включають:

- Фантазію, яка полягає у створенні уявлень про неіснуючі предмети, явища, події, істоти. Дошкільнята особливо відрізняються різноманітністю та яскравістю у створенні фантазійних образів. Л. Балацька наголошує на потенційних ризиках надмірного фантазування, яке може спричинити

ускладнення у розумінні дітей реальних причинно-наслідкових зв'язків. З. Новляська підкреслює важливість ролі дорослих у направленні фантазії дітей у конструктивне русло, використовуючи елементи реальних знань для адаптації фантазій до реального життя.

- Мрію, як формування образів бажаного майбутнього, що може виникати з високих мотивів або як результат простої дії, бажання досягти чогось без зусиль.

Це дослідження демонструє, як уява відіграє ключову роль у когнітивному розвитку дитини, впливаючи на її творчі здібності та сприйняття світу.

В. Грузинська, посилаючись на дослідження Т. Вібо, описує чотири ключові стадії розвитку творчої уяви у дошкільників. Перша стадія характеризується здатністю дітей бачити в одному предметі інший. Друга стадія включає «одухотворення» іграшок, тобто наділення їх життєвими рисами. Третя стадія полягає у перевтіленні дитини під час ігор. На четвертій стадії з'являються елементи художньої творчості: дитина починає змінювати, комбінувати та деталізувати образи.

О. Дяченко розглядає розвиток уяви у контексті вирішення творчих завдань, виділяючи шість типів рішень, які діти приймають під час малювання. Ці типи включають:

- 1) Нульовий тип - малювання не за фігурами, а окремо від них (вільне фантазування);
- 2) Перший тип - малювання «окремих об'єктів» без деталей;
- 3) Другий тип - малювання «об'єктів з деталями»;
- 4) Третій тип - «сюжетні малюнки», де об'єкт включений у дію;
- 5) Четвертий тип - сюжетні малюнки з додатковими об'єктами;
- 6) П'ятий тип - «включення», де задані фігури є частиною ширшого сюжету. За О. Дяченко, переходи між цими рівнями стануть більш помітними у старшому дошкільному віці.

Науковці, включаючи В. Суржанську та інших, вважають, що здатність оперувати уявленнями є ключовою передумовою розвитку дитячої уяви. Уявлення розвиваються на кількох етапах:

- 1) Впізнавання - образ виникає лише при повторному сприйнятті об'єкта.
- 2) Активоване відтворення: уявлення з'являється під впливом асоціацій.

3) Довільне уявлення - зростає керованість уявлень, дитина може самостійно викликати їх.

Творче відтворення: комбінування уявлень зі створенням нових образів

(див. рис. 1.1):

Критерій творчої уяви	Основні компоненти
Когнітивний (мислительний)	Варіативність, швидкість, флексибільність, оригінальність, деталізованість, дивергентність, уважність до предмету
Мотиваційний	Ініціативність, допитливість, зацікавленість, здатність дивуватися, турбуватися, гратися
Поведінковий	Довільність поведінки, гальмування імпульсивності, зосередженість, терплячість, уважність та повага до оточуючих
Емоційний	Захопленість, потреба у змагальності, емпатійність, емоційна виразність у вербальній та невербальній активності.

Рис. 1.1 - Структура творчої уяви дошкільника

Діти старшого дошкільного віку, які незабаром стануть учнями нової української школи, переживають важливий період переходу від загальних форм психічного розвитку, включаючи розвиток усіх пізнавальних процесів, таких як уява, до більш активних форм. Уява відіграє ключову роль у розвитку практичної діяльності та пізнавальних здібностей дитини, включаючи вміння формулювати цілі, розуміти шляхи їх досягнення, контролювати цей процес та шукати способи реалізації задуму. Активне залучення дітей до видів діяльності

які стимулюють їх розвиток, зокрема через театралізовані форми, значно впливає на продуктивність та ефективність їх навчання в майбутньому.

Узагальнюючи, можна сказати, що розвиток уяви в дошкільному віці є критично важливим для всебічного психічного розвитку дитини. Уява не лише

сприяє креативності та творчості, але й відіграє важливу роль у розвитку

когнітивних здібностей, таких як мислення, пам'ять, сприйняття та емоційно-вольова сфера. Це створює міцний фундамент для подальшого навчання та адаптації в шкільному середовищі, де ці навички будуть ще більше розвиватися

та вдосконалюватися. Особливу увагу варто приділити методам, які активно

стимулюють розвиток уяви, таким як ігри, театралізована діяльність та творчі

проекти, що допоможуть дітям ефективно впоратися з майбутніми навчальними завданнями і викликами.

1.2 Особливості творчої уяви дітей дошкільного віку

У міру отримання досвіду та розвитку мислення протягом дошкільного періоду уява дитини зазнає істотні перетворення. Ці зміни включають не лише

вдосконалення спонтанної та відтворювальної уяви, а й виникнення таких її

форм як довільна та творча уява [18].

На цьому етапі дитяча уява вирізняється своєю мобільністю, що сприяє процесам пізнання.

Дошкільник має обмеженіший образний світ порівняно із школяром або дорослим, так як його багаж знань менший, і з них формуються нові образи.

Засоби, якими він оперує при створенні образів, менш різноманітні. Думка про нескінченність дитячої фантазії виникає через те, що дитина, маючи обмежені

знання та не розуміючи явищ, може легко відхилитися від реальності, особливо коли вимисел відповідає її бажанням [4].

До характерних рис дитячої уяви належать: невизначеність образів; некритичний підхід; перекручення чи перебільшення реальності; довіра до уявних образів, відсутність критичного мислення (нездатність відокремити

реальне від вимисленого, що іноді спричиняє думку дорослих про брехливість дитини, хоча дійсність інша); тісний зв'язок між уявою та емоціями; змінюваність образів (наприклад, олівець може бути спочатку деревом, а потім термометром); велика яскравість; конкретність образів; та їх відтворювальний характер. Тобто, уява дітей дошкільного віку є обмеженою через недолік знань та відсутність уявлень. Однак, завдяки невисокій критичності мислення, в них розвинуте фантазування. Відзначається, що дитина цього віку без проблем поєднує різноманітні враження і не критикує отримані комбінації, особливо у дошкільному віці (згідно Л. С. Виготського) [29].

Домінує пасивна уява; дитячі комбінації образів не мають конкретної мети. Дитина фантазує ради фантазування, перетворюючи це на гру. Фізіологічна природа дитячої уяви, така як жвавість образів, впливає з домінування первинної сигнальної системи в її нервовій активності. Довірливе ставлення до уявлень та нездатність розрізнявати бажане від уявного походить від недостатньої зрілості мозкових процесів та розвитку регуляторних функцій другої сигнальної системи. Ці особливості найбільш виражені у молодших дошкільників [31].

Прогрес уяви тісно зв'язаний з формуванням символічної функції свідомості, коли одні образи можуть замішуватися іншими (це стає особливо помітним у ранньому дитинстві). Перші прояви уяви можна спостерігати близько 2,5-3 років, коли дитина діє у вигаданому контексті, використовуючи уявні об'єкти. Найчастіше це виявляється в іграх, коли, наприклад, дитина «годує» ляльку паличкою або «кладе спати» іграшкового ведмедика у коробці-ліжечку.

Починаючи з уявлення про реальні предмети, уява потім зосереджується на рольових іграх, і, ближче до кінця дошкільної доби, переміщується на внутрішній рівень. Здатність операцій із вигаданими образами сприяє проявам дитячої творчості в різних видах діяльності: мовленні, малюванні, конструюванні, музиці. Уява стає більш цілеспрямованою, що дозволяє створювати перші закінчені творчі роботи.

На початковому етапі уява дитини прив'язана до конкретного предмета. Вона грається, використовуючи предмети, що є під рукою: наприклад, прикидається, що паличка – це жінка, та скаче на ній. Проте без потрібного предмета для «верхової їзди» він не може уявити собі коня [12].

Під час ігор 3-4-річних важливим є те, наскільки предмет-замінник схожий на предмет, який він імітує. Але для старших дітей ця схожість вже не так важлива. Згодом діти навчаються гратися, використовуючи уявний предмет, атрибути для ігор стають більш символічними, їхні ролі у грі розвиваються в уяві. Це свідчить про формування уяви як окремого психологічного процесу.

Що стосується культурної новизни, дошкільники не створюють чогось радикально нового. Оригінальність образів важлива лише для самої дитини.

Прогрес у ігровій активності та її трансформація у сюжетно-рольову гру в дошкільному віці є ключовим етапом для росту уяви. Граючи роль, дитина розвиває свою уяву максимально: вона повинна здогадуватися, як буде діяти персонаж, та розробляти стратегію його майбутніх дій. Основна мотивація сюжетної гри – це її проведення, що також є типовим для творчого процесу. Граючи з сюжетом, дитина має уявлення про майбутні події, розподіляє ролі та вибирає відповідні предмети. Саме в іграх, подібно до творчості, дитина проявляє своє справжнє «Я». Гра стає початком творчості, де вона демонструє ініціативність, організовується та прокладає шлях до дій в рамках уявлень, які Я. О. Пономарьов назвав «внутрішнім планом діяльності» [62].

Молодшому дошкільнику притаманні уявлення, які не завжди співпадають з реальними предметами. Наприклад, він може назвати пірамідку «деревом» або куб «столом». Це розбіжність між уявленням та реальністю породжує акт заміщення. Проте, предмети, з якими молодший дошкільник взаємодіє, мають мати якісь спільні риси з його уявленням. Наприклад, коробка може використовуватися як шафа, тому що вона відкривається подібно до шафи. Отже, іграшки та предмети, що оточують дитину, до певної міри формують її уявлення. Ігри молодших дошкільників залежать від обставин: бачивши білий халат, вони грають у «лікарню», а терези можуть надихнути на

гру «продавця». А для дітей старшого дошкільного віку джерелом уяви є здійснення обраної ролі. Дії з заміщенням стають більш складними, а використувані предмети можуть суттєво відрізнятись від справжніх [37].

Відображення художнього тексту часто потребує наочних допоміжних засобів. Дитина молодшого дошкільного віку без ілюстрацій важко переказує казку. У дітей старшого дошкільного віку текст може ініціювати внутрішні образи навіть без ілюстрацій, однак вони можуть відчувати незручності у висвітленні глибинного змісту твору. Велике значення має ілюстрація, яка відтворює ключові моменти взаємодії персонажів і їх характери.

У середньому дошкільному віці, з розвитком досвіду дитини, посилюються творчі аспекти її діяльності, особливо в іграх, ручній роботі та вербальному спілкуванні.

Згідно з поглядами О. М. Дьяченко, у дошкільному періоді існують два ключові етапи уяви. Перший спостерігається у 4-5 років: тут креативна уява дещо знижує свою активність через акцент на набуття соціальних зразків поведінки. Емоційна уява виникає у контексті реальних ситуацій. Доеліцистичка уява має демонстративний характер. Дитина починає планувати, але зазвичай лише на одну наступну дію, а не на всю послідовність подій. Другий етап, відзначається подальшим розвитком уяви, він включає розвиток більш складних форм уяви. Вони можуть створювати більш складні сюжети в іграх, увяляти собі неіснуючі світи та вигадувати фантастичні історії. На цьому етапі дитина може почати планувати не тільки наступну дію, а й цілі послідовності подій. Це може проявлятися у здатності до більш складного сюжетно-рольового ігрового планування. Також уява дитини може почати інтегруватися з її соціальним досвідом. Дитина може використовувати уяву для вирішення соціальних завдань, емпатії або для розуміння перспективи інших людей.

З педагогічних та психологічних джерел про дошкільний вік зрозуміло, що гра у дітей 5-6 років насичена і виразна. Вона нерозривно пов'язана з мовленням та взаємодією. У такому віці дитина може вживатися у 7-10 різних ролей. Її ігрова діяльність включає предмети-символи, природні матеріали та

власні роботи. Сюжети в іграх стають більш складними та креативними. Гра старшого дошкільника може відображати те, що він бачив у повсякденному житті або у кіно, або чув від дорослих. Це може бути імпровізація або гра за встановленими правилами. Досліджуючи еволюцію ігор на різних етапах дошкільного віку, можна стверджувати, що через гру діти неперервно розвиваються, покращуючи свої психологічні здібності, зокрема творчу уяву.

Однак, часом дитина грає сама, без глядачів. Тому театралізовані ігри є більш продуктивними на цьому етапі. Наявність глядача може корінно змінювати мотивацію, поведінку та емоції дитини. Глядач – ключова складова театрального мистецтва. Це основна відмінність між звичайною дитячою грою та театральною. М.Коваленко та О.Олійник розглядають дитячу гру як первісну драматичну діяльність, де дитина одночасно є актором, глядачем, автором п'єси, декоратором та іншими учасниками сценічної дії [34].

Далі, у віці 6-7 років, уява розгортається через здатність вільно маніпулювати набутими раніше моделями поведінки. Емоційна уява служить для створення в грі сценаріїв, які емоційно важливі для дитини і дозволяють їй долати тривожні моменти. Наприклад, дитина може інсценізувати сцену, яка лякає її (таку як гра в Бабу-Ягу або Поросят та Вовка), щоб долати свій страх.

Дослідницька уява розвивається, відзначається активністю в пошуку ідей, виробленні плану та виборі відповідних методів для його реалізації. Образ, який створює уява, перетворюється: він уже не просто предмет, але повноцінна ситуація (наприклад, дитина додумує квадрат до брили, яку підіймає кран на будмайданчику). Процес планування тепер охоплює всю активність, хоча може вноситися корекція під час його виконання.

Коли дошкільник занурюється в світ мистецтва його художні асоціації стають більш активними. Дитина починає аналізувати, зрівнювати та узагальнювати. Відбувається розуміння взаємозв'язку між змістом і художніми засобами в творах. Її мовленнєві навички поліпшуються, знання про театралізоване мистецтво зглиблюються, вона осмислює сюжети вистав і формує емоційний зв'язок з персонажами. Через глибокі переживання та

відношення до конкретного героя або явища у дитини розвиваються емпатія та толерантність. Це допомагає перетворити її емоції з миттєвих та нестабільних на більш рівноважні.

Творчість уяви обумовлена вмінням дітей трансформувати реальність, яке вони проявляють у грах та художньому творчестві. У предшкільному віці дитина активно освоює методи та прийоми уяви. Замість створення нових вигаданих образів, вони модифікують вже знайомі. Реальне сприйняття світу доповнюється здатністю маніпулювати образами на основі сприйнятого контексту.

У словесній творчості діти часто користуються уособленням, привласнюючи персонажам реалістичні дії. Дошкільник втілює героїв у конкретних людських сценаріях, приписуючи їм людські емоції, дії, та тлумачучи поведінку тварин через призму людських взаємин [10].

При створенні образів діти часто вдаються до антропоморфізації, тобто «оживленню» неживлених предметів, про що вони дізнаються, слухаючи казки.

Більш складним методом, до якого дошкільники схильні, є аглютинація – це комбінація різних якостей чи деталей у несподівані об'єднання, які відмінні від звичайного життя. Так, дитина може створювати новий образ, з'єднуючи різнопланові елементи.

Створення унікальних образів підсилюється через маніпуляцію розмірами, як-от збільшення або зменшення характеристик предметів.

При вигадуванні образів діти часто користуються комбінацією, розміщуючи об'єкт у середовищі, незвичному для нього. У своїй уяві вони беруть за основу знайомі казкові події, вносячи зміни, адаптуючи персонажів, або комбінуючи сюжети декількох казок, а також додаючи нові події. Через те, що дошкільнята легко об'єднують образи з різних джерел, їх вигадані історії часто мають фантастичний відтінок.

У візуальній творчості діти створюють незвичайні образи, експериментуючи з кольорами або неординарно розташовуючи деталі. Такі

роботи зазвичай прості за змістом та недостатньо деталізовані. Однак з часом малюнки стають більш змістовними завдяки використанню комбінацій, уособлень та змістових елементів із літературних творів. Роботи старших дошкільників стають більш насиченими, різнобарвними та глибокими [6].

У своїх казкових розповідях старші дошкільники акцентують увагу на внутрішньому світі персонажів, їхніх емоціях та думках, пояснюючи причини їхніх дій. Вони виділяють героїв з особливими моральними якостями та емоціями, такими як співчуття. Епізоди в їх історіях мають послідовну та логічну структуру. Це відображає процес формування глибоких особистісних переконань у дітей у процесі їх словесної творчості.

Отже, проаналізувавши всі етапи розвитку творчої уяви в дошкільному віці, нам вдалося визначити, що творча уява дошкільників розвивається поступово, які характеризуються певними особливостями та відмінностями у способах перетворення дійсності. Ключові етапи розвитку творчої уяви в дошкільному віці є такими [66]:

1. Первинне відображення реальності, на якому діти переважно відтворюють те, що вони бачать у своєму навколишньому середовищі. Їх гра й малюнки часто є простими та прямими копіями реальних об'єктів або подій.

2. Оперування знайомими образами, коли дошкільники починають трансформувати знайомі образи, але ще не створюють цілком нові. Вони можуть використовувати героїв з казок у нових сценаріях або комбінувати відомі їм сюжети.

3. Перший вияв творчості, під час якого діти вже вміють змінювати та преднувати знайомі образи, створюючи щось нове. Вони можуть експериментувати з кольорами, формами або персонажами у своїх роботах.

4. Уособлення і антропоморфізація, коли дошкільники часто наділяють предмети або тварин людськими якостями, емоціями та властивостями. Це спосіб розширення горизонтів уяви та поєднання знайомого з новим.

5. Аглотинація і комбіновані образи, під час яких діти починають активно комбiнувати різні елементи, створюючи оригінальні, іноді фантастичні образи.

6. Ширший зміст і внутрішній світ персонажів - це коли у старших дошкільників уява стає більш складною. Вони не лише створюють нові образи, але й додають до них емоційний глибинний зміст, відображаючи внутрішні переживання та мотивацію персонажів (Т.В. Яценко)

Отже, розвиток творчої уяви в дошкільному віці є динамічним процесом, який постійно рухається від простого до складного, дозволяючи дітям глибше розуміти та творчо переосмислювати світ навколо.

1.3 Психологічні чинники розвитку творчої уяви дошкільників

Сучасне суспільство знаходиться на порозі нової технологічної ери, де особливе значення приділяється вихованню творчих особистостей. Таким чином, одним з головних завдань державної освітньої політики є розвиток творчого потенціалу майбутніх громадян. У центрі психологічної структури творчої особистості знаходиться творча уява, яка, як показують численні дослідження, є важливою у процесі творчої діяльності людини на протязі життя!

Функціональний розвиток дитини на різних етапах її життя можна оцінити через новоутворення, які впливають на свідомість, ставлення до світу та внутрішнє і зовнішнє життя дитини. В психології ці новоутворення поділяють на центральні та похідні, які формують системне ціле (згідно з теорією Л.С. Виготського). Б.Г. Ананьєв зауважував, що центральні лінії розвитку на одному етапі можуть стати другорядними на іншому, але вони залишаються базовими для розвитку в наступних вікових періодах.

У контексті вікової періодизації, особливо важливим є уява як центральне новоутворення дошкільного віку (за Л.С. Виготським, В.В. Давидовим,

Д.Б. Ельконіним та іншими), тому дошкільний вік визначальний для її розвитку та формування.

Г.С. Костюк наголошує на тому, що розвиток особистості відзначається ускладненням та структуванням психічних якостей та структур, які виникають на основі попередніх, маючи спіралеподібний характер. Кожен віковий етап психічного розвитку характеризується провідною діяльністю, яка задовольняє потреби індивіда, формує психічні властивості та є потенційною формою існування процесів і дій.

І.Г. Тітов у своїй дисертаційній роботі розробив зміст психолого-педагогічної діяльності, націленої на стимулювання розвитку творчої уяви серед учнів молодшої школи. Він також виявив взаємозв'язок між формуванням суб'єктності молодших школярів та їх творчою уявою, проте основний акцент робить на розвитку творчої уяви дошкільників у контексті розвитку суб'єктності молодших школярів.

Т.В. Яценко у своїй дисертаційній роботі зосередила увагу на обдарованих дітях старшого дошкільного віку, визначивши систему чинників, які сприяють розвитку їх творчої уяви, та розробила критерії й показники для моделі комплексної програми розвитку творчої уяви обдарованих дітей.

В.В. Вострякова у своїх дослідженнях визначає психологічні умови для розвитку творчої уяви у старших дошкільників через слухання музики, зокрема пропонує подання нового матеріалу у знайомому місці, формування слухових і розумових навичок, а також акцент на розумінні та емоційному відгуку на прослухані музичні твори.

О.В. Руденко у своїх дослідженнях визначив психологічні умови для розвитку музичних здібностей у дітей старшого дошкільного віку, такі як підвищення пізнавального інтересу до музичних занять, активізація емоційного відгуку на музику, актуалізація перцептивно-репродуктивної основи музичних здібностей, ефективна взаємодія дошкільників із дорослими у музичній діяльності, розвиток музичного слуху та вокальних здібностей.

І.Г. Тітов у своїх дослідженнях також зазначає про важливість врахування психологічних умов для ефективного розвитку творчої уяви у молодших школярів, включаючи використання життєвого досвіду дітей, створення творчого розвивального середовища, заохочення самостійних пошуків та нетривіальних суджень учнів, а також фасилітацію процесу вирішення різноманітних завдань.

Дж. Сміт вважає, що основою розвитку творчої особистості є такі психологічні умови, як формування у дітей відчуття внутрішньої свободи та розкритості, а також підтримка інтересу до реалізації власних можливостей, що досягається за допомогою заохочення дорослими творчих спроб дітей.

С.Л. Рубінштейн досліджував взаємозв'язок між розвитком здібностей та зовнішніми умовами, стверджуючи, що зовнішні умови впливають на індивіда через внутрішні мотиви. Він підкреслював протилежність між зовнішніми та внутрішніми умовами розвитку, але зауважив, що ці протиріччя сприяють їхньому переходу одна в одну. Ці положення можна застосувати до аналізу творчих здібностей. Він розділяє умови на зовнішні та внутрішні, вказуючи на їх взаємозв'язок та взаємозумовленість через інтеріоризацію зовнішніх факторів. Зовнішні умови стають ефективними після їх сприйняття та перетворення внутрішньо.

О.С. Куці аналізує зовнішні умови як зовнішній вплив на індивіда та внутрішні умови як детермування цього впливу та генетично обумовлені якості особистості. Він формулює визначення психологічних умов як сукупність взаємозв'язків між генетично зумовленими якостями та внутрішньо детермуваними зовнішніми впливами, які необхідні для виникнення, існування або зміни психічних утворень індивіда та є внутрішнім джерелом його особистісного розвитку. Автор визначив цитовану дефініцію в контексті дослідження психологічних умов розвитку творчого мислення старшокласників. На наш погляд, це визначення має широкий психологічний та універсальний характер і може бути ефективно застосоване не лише в дослідженнях інших психологічних явищ, але й у контексті різних вікових

періодів. Таке застосування видається логічним для дослідження та аналізу психологічних умов розвитку творчої уяви у дітей старшого дошкільного віку.

Багато психологів підкреслюють взаємозв'язок уяви з іншими психічними процесами, такими як мова, мислення, увага, пам'ять, сприймання.

Зокрема, Т.А. Рібо вказує на важливість розвитку розумових здібностей, пам'яті, мовлення та наявності достатнього запасу образів у процесі розвитку уяви, описуючи перехід від пасивної уяви до творчої за допомогою критичного мислення. Л.С. Виготський вважав, що уява пов'язана зі сприйняттям, мовою і

мисленням і породжує емоції, реалізуючись на основі волі. Він наголошував на важливості взаємодії уяви з іншими психічними процесами.

М.А. Зябліцева стверджує, що уява може керувати багатьма психофізіологічними процесами, а Ю.М. Швалб наголошує на тому, що уява не можна характеризувати як

самостійну діяльність, а її функціонування має відбуватися у взаємозв'язку з іншими психічними процесами.

Аналізуючи ці положення, можна стверджувати, що уява тісно пов'язана і взаємоінтегрована з різними психічними процесами. Л.С. Виготський визначає уяву як психічну діяльність, спрямовану на створення нового образу, в процесі

якої виконуються різні дії та операції, включаючи аналіз, синтез, абстрагування. У цьому процесі беруть участь такі психічні процеси, як пам'ять, мислення, увага.

У дошкільному віці однією з ключових психологічних характеристик уяви є її висока емоційність. Під час розвитку творчої уяви дітей слід

враховувати, що об'єкти уяви набувають для них значної особистісної важливості і стають в їхньому свідомому сприйнятті реальними. Також

важливо забезпечувати позитивний емоційний клімат у взаємодії між предметами реальної дійсності, які стають матеріалом для створення образів

творчої уяви, та між цими образами та їх реалізацією у реальних об'єктах.

Роботи Л.С. Виготського, Т.А. Рібо та Л.С. Рубінштейна підтверджують тісний взаємозв'язок між уявою та емоційним життям людини. Т.А. Рібо зазначав, що всі форми творчої уяви включають інтенсивні емоційні моменти,

що допомагають збирати та накопичувати враження, формувати образи та думки, що залежать від настрою людини. Л.С. Виготський досліджував вплив емоцій на розвиток творчої уяви, висуваючи «закон загального емоційного знаку», згідно з яким емоційне насичення подій і спогадів стимулює творчу уяву. Т.А. Рібо та Л.С. Виготський запровадили поняття «емоційна уява», яке характеризується об'єднанням творчих образів згідно з емоційним принципом на основі суб'єктивного стану (Т.А. Рібо) та акцентування дитиною на власних переживаннях (Л.С. Виготський).

За М. Вертгеймером, ключовою умовою для переосмислення проблемних ситуацій є відмова від застосування стандартних підходів та шаблонів, які можуть обмежувати продуктивність творчої уяви. Тому ми наголошуємо на значенні самостійності дитини у конкретних видах діяльності, набутті нею власного досвіду та обмеженні вказівок з боку дорослих. При цьому необхідно підтримувати позитивне ставлення до будь-яких проявів творчості дитини, навіть якщо вони помилкові.

В.Т. Кудрявцев у своїх дослідженнях розглядає поняття «творчість для себе», яке включає індивідуальне ставлення дитини до світу, особливості її сприйняття та інтереси. Така творчість є передумовою для «творчості для інших».

Створення відповідних умов та надання дитині «психолого-педагогічної свободи» для творчості, з урахуванням її індивідуальних особливостей, призводить до формування дитячої творчості, тобто здатності дитини створювати нові, оригінальні продукти творчої уяви. Таким чином, коли перевага надається досвіду над навчанням і знання не обмежують ініціативу дитини, це відкриває можливості для відчуття радості творчості, успіху та свободи у діях і висловлюванні власних ідей.

Ефективне формування творчої уяви у дошкільників можливе лише як цілеспрямований процес, в ході якого вирішуються різноманітні психолого-педагогічні завдання, спрямовані на розвиток всебічно розвиненої особистості. Ефективність розвитку творчої уяви дитини значною мірою залежить від

оволодіння навичками та прийомами формування об'єктів творчої уяви та їх реалізації у різних видах діяльності.

Отже, психологічні чинники, що впливають на розвиток творчої уяви дітей, є надзвичайно важливими в контексті їхньої інтелектуальної та емоційної зрілості. На підставі вищезазначеного, можна визначити кілька ключових аспектів [45].

1. Діти, які мають можливість виражати себе та досліджувати свій світ через різні форми діяльності, розвивають свою творчу уяву швидше. Це дозволяє їм відчувати задоволення від процесу відкриття та створення.

2. Різноманіття потреб дитини стимулює її допитливість та зацікавленість у навколишньому світі. Коли діти шукають способи задоволити свої потреби, вони використовують та розширюють свої творчі можливості.

3. Як показано в тексті, соціальні умови та взаємовідносини із оточуючими можуть сприяти або стримувати самореалізацію дитини. Позитивне, стимулююче середовище допомагає дитині відчувати себе впевнено та вільно виявляти свою творчість.

4. Кожна дитина є унікальною, тому важливо підтримувати її індивідуальний підхід до вирішення проблем та виявлення творчості. Це може бути ключем до розбудови її власної творчої уяви.

5. Спосіб, яким дитина бачить і розуміє навколишній світ, впливає на її творчу уяву. Стимулюючи дітей до відкритості, допитливості та сприйняття світу з різних точок зору, ми допомагаємо їм розвивати та поглиблювати їхню творчість.

Враховуючи ці фактори, важливо забезпечити дітям сприятливе оточення для розвитку та підтримки їхньої творчої уяви, щоб вони могли рости як повноцінні, самодостатні особистості.

Висновки до першого розділу

Отже, ключовим, що нами було досліджено у рамках першого розділу, можна виокремити те, що:

Уява є одним з ключових пізнавальних процесів, відіграючи важливу роль у будь-якій діяльності людини. Стимулами для уяви служать різні потреби, що виникають в житті, особливо потреба трансформувати предмети оточуючого світу. Уява – це відображення у свідомості людини об'єктів і явищ, які вона раніше сприймала, а також формування нових зображень речей та явищ, з якими вона не стикалася до цього.

1. Первинне відображення реальності, на якому діти переважно відтворюють те, що вони бачать у своєму навколишньому середовищі. Їх гра й малюнки часто є простими та прямими копіями реальних об'єктів або подій.

2. Оперування знайомими образами, коли дошкільники починають трансформувати знайомі образи, але ще не створюють цілком нові. Вони можуть використовувати героїв з казок у нових сценаріях або комбінувати відомі їм сюжети.

3. Перший вияв творчості, під час якого діти вже вміють змінювати та поєднувати знайомі образи, створюючи щось нове. Вони можуть експериментувати з кольорами, формами або персонажами у своїх роботах.

4. Уособлення і антропоморфізація, коли дошкільники часто наділяють предмети або тварин людськими якостями, емоціями та властивостями. Це спосіб розширення горизонтів уяви та поєднання знайомого з новим.

5. Аглотинація і комбіновані образи, під час яких діти починають активно комбінувати різні елементи, створюючи оригінальні, іноді фантастичні образи.

6. Глибший зміст і внутрішній світ персонажів - це вже коли у старших дошкільників уява стає більш складною. Вони не лише створюють нові образи, але й додають до них емоційний глибинний зміст, відображаючи внутрішні переживання та мотивацію персонажів.

Аналізуючи психологічні впливи на розвиток творчої уяви у дітей, можна зробити наступні висновки: Діти, які мають можливість виражати себе у різних видавничих формах, розвивають свою творчу уяву швидше. Це допомагає їм отримувати насолоду від процесу відкриття та створення. Різноманітні потреби

дитини спонукають до допитливості та зацікавленості оточуючим світом. Пошук шляхів задоволення цих потреб допомагає розширювати і використовувати їхні творчі можливості. Соціальні умови та взаємодії з навколишнім середовищем можуть сприяти або стримувати розвиток творчості дитини.

Створення позитивного та стимулюючого оточення допомагає дитині відчувати себе впевнено та вільно виражати свої творчі ідеї. Кожна дитина - унікальна особистість, тому підтримка її індивідуальних шляхів у вирішенні завдань та розвитку творчості важлива. Це може визначити успішність розвитку її власної творчої уяви. Спосіб, яким дитина бачить та сприймає світ навколо,

визначає її творчу уяву. Підтримка дітей у відкритому, допитливому сприйнятті світу з різних ракурсів сприяє розвитку та поглибленню їх творчих здібностей.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 2.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ
РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ УЯВИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1 Опис методів та процедури емпіричного дослідження

В рамках нашого дослідження ми застосували комплексний підхід, який об'єднує як теоретичні, так і емпіричні методи вивчення.

Методи дослідження включили в себе:

1. Теоретичне дослідження, яке було дійснено з використанням методів: теоретичного аналізу (Цей метод передбачає розбір наукової літератури, джерел та інших текстів для отримання інформації з конкретної проблеми.

Мета полягає в вивченні та визначенні ключових аспектів теми, ідентифікації основних понять і взаємозв'язків між ними); синтезу (Метод синтезу полягає в комбінуванні окремих інформаційних елементів у єдине ціле. Це дозволяє створювати нові концепції та висновки на основі зібраної інформації); класифікації (Метод класифікації використовується для систематизації отриманої інформації, розподілення її на категорії згідно певних критеріїв);

узагальнення (Після збору, аналізу та класифікації даних, метод узагальнення дозволяє виділити основні тенденції, закономірності та висновки на основі вивченої інформації. Формулювання основних принципів розвитку творчої уяви у дітей дошкільного віку, виходячи з проведеного теоретичного аналізу та вивчених матеріалів).

2. Емпіричні методи:

- Методика діагностики пам'яті «Запам'ятай 10 слів» (згідно варіанту тесту З.М. Істоміної) (ДОДАТОК А). Мета цієї методики - оцінити рівень розвитку вербальної пам'яті у дітей, їх здатність запам'ятовувати та відтворювати слова.

Матеріалом для тестування є список з 10 слів, які не пов'язані між собою за змістом. Приклад слів: Яблуко, Ніс, Слон, Дуб, Лампа, Голка, Книга, Машинка, Ворона, Молоток.

Інструкція для Дитини: «Послухай уважно слова, які я прочитаю, і постарайся їх запам'ятати. Після того, як закінчу їх читати, ти назвеш ті слова,

які запам'ятав». Слова вимовляються не поспішаючи, в одному темпі. Між словами робиться пауза на 1-2 секунди. Спостерігайте за реакцією дитини під час вимовлення слів: як вона слухає, чи намагається запам'ятати слова, як часто відволікається. Після вимовлення всіх слів, дитина намагається їх відтворити.

Результат зафіксовано у протоколі (ДОДАТОК Д).

Оцінювання: За кожне правильно відтворене слово дитині нараховується 1 бал. Максимальний можливий результат — 10 балів.

Категорії Результатів:

Високий рівень: 6-10 балів

Середній рівень: 4-5 балів

Низький рівень: 1-3 бали

Друга частина методики «Запам'ятай малюнки». Її метою є оцінка короткочасної зорової пам'яті дитини.

Матеріали:

Перший малюнок із зображенням 9 різних фігур.

Другий малюнок, на якому є 9 фігур з першого малюнка та ще 6 нових фігур.

Покажіть дитині перший малюнок і попросіть її уважно його розглянути і запам'ятати всі 9 фігур. Час демонстрації першого малюнка — 30 секунд.

Приберіть перший малюнок з поля зору дитини. Покажіть дитині другий малюнок і попросіть її показати всі 9 фігур з першого малюнка. Експеримент

триває до того моменту, поки дитина не впізнає всі фігури або не довше 1,5 хвилини.

Оцінка результатів:

10 балів: Дитина впізнала всі 9 фігур, витративши менше 45 секунд.

8-9 балів: Дитина впізнала 7-8 фігур за час від 45 до 55 секунд.

6-7 балів: Дитина впізнала 5-6 фігур за час від 55 до 65 секунд.

4-5 балів: Дитина впізнала 3-4 фігури за час від 65 до 75 секунд.

2-3 бали: Дитина впізнала 1-2 фігури за час від 75 до 85 секунд.

0-1 бал: Дитина не впізнала жодної фігури протягом 90 секунд і більше.

Третя частина методики «Картинки», метою якої є оцінка короткочасної та довготривалої зорової пам'яті.

Матеріали: 10 картинок з зображенням знайомих предметів.

Процедура:

Покажіть дитині по черзі 10 картинок, кожна на 1-2 секунди. Після знайомства з усіма картинками попросіть дитину назвати предмети, які вона запам'ятала. Порядок не має значення. Покажіть дитині ті картинки, які вона забула. Попросіть знову пригадати всі картинки через 10 хвилин та через 1 годину.

Оцінка результатів:

Високий рівень: 6-10 правильно відтворених назв.

Середній рівень: 4-5 правильно відтворених назв.

Низький рівень: 1-3 правильно відтворених назв.

За кожну правильно відтворену картинку нараховується 1 бал. Максимальний результат — 10 балів.

Тест Торренса «Неповні фігури» для вивчення уяви (ДОДАТОК Б). Ця методика розроблена на основі концепцій Е. Торренса і представляє собою «мініатюрну модель творчого акту». Головна мета — вивчення творчої уяви у дітей і виявлення основних її характеристик.

Процедура дослідження. Дітям роздається папір, на якому зображені три геометричні фігури: квадрат, трикутник, коло. Їм пропонується домальовувати фігури таким чином, щоб вийшло зрозуміле зображення якого-небудь предмета. Домальовування може проводитися як всередині фігури, так і поза її контурами. Діти можуть використовувати фігури в різних ракурсах, повертати лист або додавати додаткові елементи. Основний акцент ставиться на творчий

задум, а не на художню якість зображення. Всі малюнки класифікуються у 4 групи за ступенем оригінальності та комплексності:

1 група: Висока оригінальність в усіх 3-х випадках.

2 група: Оригінальні зображення в двох випадках.

3 група: Один оригінальний варіант.

4 група: Зовсім немає оригінальних рішень.

Результати фіксуються в таблиці (Таблиця 1) (ДОДАТОК Б), де підраховується кількість оригінальних зображень по кожній групі.

Попередні дані показують, що найбільш оригінальні зображення часто належать до 1-ї та 2-ї груп. В основному, в роботах 3-ї та 4-ї груп немає великої кількості оригінальних ідей. На основі отриманих даних проводиться додатковий експеримент для розвитку творчої уяви дітей. Результати повторного дослідження також фіксуються в таблиці для подальшого аналізу та порівняння з попередніми результатами. Ця методика може бути корисною для педагогів, психологів, а також для батьків, які хочуть краще зрозуміти та розвинути творчі здібності своїх дітей.

- Методика «Намалюй що-небудь» (ДОДАТОК В). Вона розроблена з метою оцінки та стимулювання творчої уяви та фантазії у дітей дошкільного віку. Методика може бути використана як у групових так і в індивідуальних умовах.

Процедура. Для кожної дитини готується аркуш паперу формату А4 та набір фломастерів. Дітям пропонується придумати та намалювати щось незвичайне чи оригінальне. Важливо, щоб це було їхнє власне бачення або ідея. На завдання відводиться 4 хвилини. Після завершення виконання завдань малюнки оцінюються згідно з попередньо встановленими критеріями.

Оцінка результатів:

10 балів: Оригінальний, деталізований малюнок з великою глибиною уяви та фантазії.

8-9 балів: Високий рівень оригінальності та фантазії, але з меншим фокусом на деталях.

5-7 балів: Середній рівень оригінальності та фантазії, деякі деталі можуть бути недопрацьовані.

3-4 бали: Низький рівень оригінальності, мало фантазії, незадовільна деталізація.

0-2 бали: Мінімальна або відсутня уява та фантазія, незадовільна або відсутня деталізація.

Висновки про рівень розвитку уяви

10 балів: Дуже високий рівень розвитку.

8-9 балів: Високий рівень розвитку.

5-7 балів: Середній рівень розвитку.

3-4 бали: Низький рівень розвитку.

0-2 бали: Дуже низький рівень розвитку.

Тому методика «Намалюй що-небудь» надає можливість для дослідження та розвитку творчого потенціалу дитини, а також дає змогу вчителям та батькам краще зрозуміти особливості дитячої уяви та фантазії.

- Тест «Кола» для діагностики творчих здібностей (ДОДАТОК Г). Ця методика розроблена з метою визначення рівня творчих здібностей у дітей.

Вона спрямована на оцінку трьох основних параметрів: оригінальності, гнучкості та швидкості.

Дитині надається аркуш паперу, на якому намальовані 20 кружечків діаметром не менше 2 см. Їй ставиться завдання перетворити ці кружечки в

незвичайні предмети за допомогою малюнку. На виконання завдання виділяється 5 хвилин. Оцінюється наявність унікальних ідей у малюнках. За

кожен оригінальний малюнок додається 1 бал. За композиції, де використано 2 або більше кружечків, може додаватися додатковий бал. Визначається здатність

дитини використовувати різні області знань для створення малюнків. За кожну узагальнюючу групу (наприклад, «тварини», «рослини») додається 1 бал.

Визначається кількість використаних кружечків за 5 хвилин. За кожний використаний кружечок додається 1 бал.

Інтерпретація результатів.

Низький рівень:

Оригінальність: 0-2 бали

Гнучкість: 1-2 бали

Швидкість: 0-9 балів

Середній рівень:

Оригінальність: 2-6 балів

Гнучкість: 3-4 бали

Швидкість: 10-13 балів

Високий рівень:

Оригінальність: понад 7 балів

Гнучкість: понад 5 балів

Швидкість: понад 14 балів

Ця методика є простою у виконанні, але в той же час вона може дати цінну інформацію про творчі здібності дитини. З її допомогою можна не тільки визначити поточний рівень творчості, але і виявити сильні сторони кожної дитини, які можуть бути використані для подальшого розвитку.

Дослідження було здійснено на базі Дошкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу № 290 Дарницького району м. Києва, розташованого за адресою вул. Ревуцького 19-А. В якості респондентів для цього дослідження було відібрано 30 дітей у віці 5-6 років. Проведення дослідження відбулося у червні 2023 року, що було під час проведення навчання, яке в умовах війни було як очним, так і дистанційним. Це мало певні складнощі, адже треба було підлаштовуватися до умов сьогодення.

2.2. Аналіз та обробка результатів дослідження

Методика діагностики пам'яті «Запам'ятай 10 слів» (згідно варіанту тесту З.М. Істоміної) (ДОДАТОК А) була першою, за допомогою якої ми провели власне дослідження серед 30 дітей 5-ти та 6-річного віку (рис. 2.1):

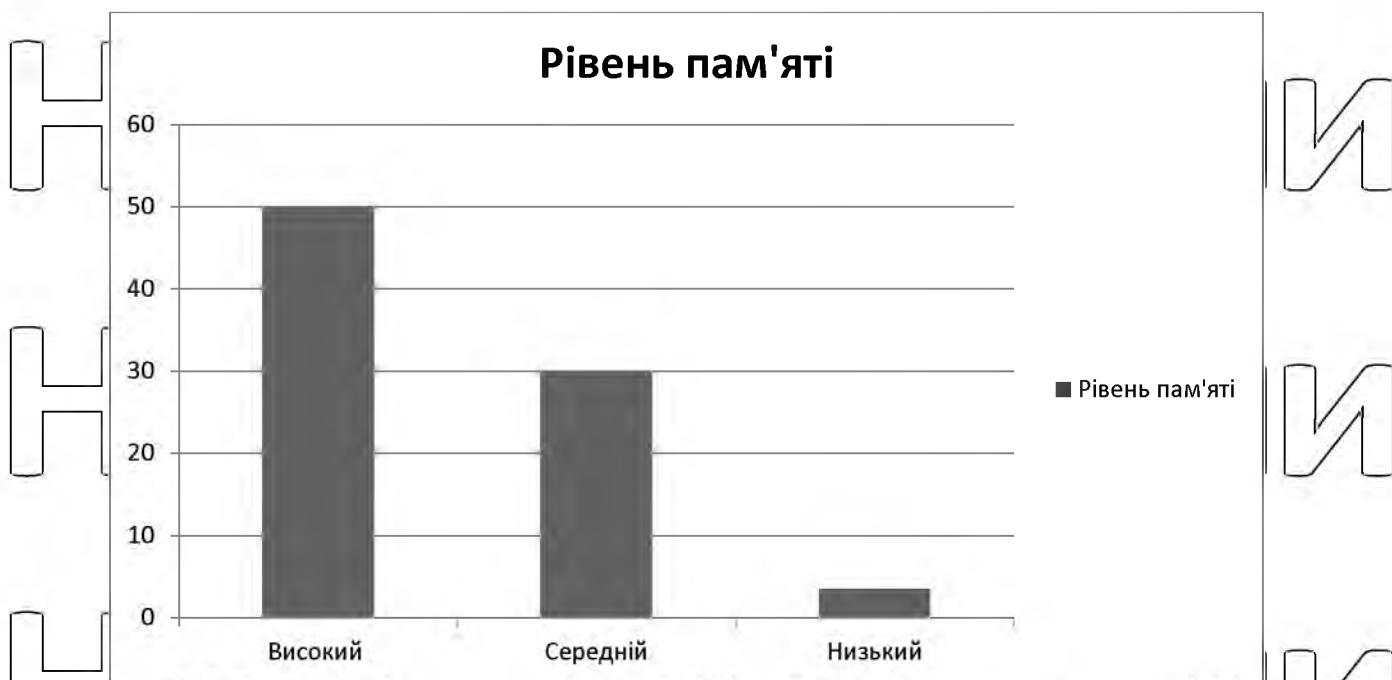

Рис. 2.1 Рівень пам'яті респондентів за методикою «Запам'ятай 10 слів» (згідно варіанту тесту З.М. Істоміної)

Аналіз результатів по першій частині методики «Запам'ятай 10 слів» має такі результати (табл. 2.1.):

Таблиця 2.1.

Опис результатів першої частини методики «Запам'ятай 10 слів»

Рівень пам'яті	Відсоток дітей	Опис
Високий (6-10 балів)	50%	Діти з високим рівнем пам'яті легко запам'ятовують і відтворюють словесну інформацію, що може бути корисним у навчанні, особливо у засвоєнні нового матеріалу.
Середній (4-5 балів)	30%	Ця група може вимагати додаткової уваги, особливо в задачах, що вимагають активного використання пам'яті. Можна покращити рівень пам'яті за допомогою спеціалізованих вправ і методик.
Низький (1-3 бали)	20%	Це може бути сигналом для детального вивчення індивідуальних особливостей цих дітей та для проведення додаткової діагностики. Це може також

вказувати на потребу в індивідуалізованих методах навчання або консультації з медичними спеціалістами.

Високий рівень (6-10 балів) є характерним для 50% дітей. Тобто, половина дітей показала високий рівень короткочасної вербальної пам'яті. Це свідчить про хорошу здатність до запам'ятовування і відтворення словесної інформації, що може бути корисним у навчанні, особливо у засвоєнні нового матеріалу. Діти з високим рівнем пам'яті, як правило, легше справляються з завданнями, які вимагають активного використання пам'яті - читання,

розв'язування завдань, малювання з уяви. Середній рівень (4-5 балів) у 30% дітей. Тобто, третина дітей показала середній рівень короткочасної вербальної пам'яті. Це не обов'язково негативний показник, але може вимагати додаткової уваги від вчителів і батьків. Ці діти можуть потребувати більше часу для запам'ятовування нової інформації або можуть мати певні труднощі у задачах,

де необхідний активний використання пам'яті. Зазвичай ця група може покращити свою пам'ять за допомогою спеціалізованих вправ і методик. Низький рівень (1-3 бали) всього у 20% дітей. Це респонденти, які показали низький рівень короткочасної вербальної пам'яті. Це може бути сигналом для

детального вивчення індивідуальних особливостей цих дітей. У таких випадках може бути корисно провести додаткову діагностику для виявлення можливих проблем або затримок в розвитку. Це також може бути індикатором потреби в індивідуалізованих методах навчання або, у крайньому випадку, консультації з медичними спеціалістами.

Друга частина методики допомогла нам визначити рівень зорової пам'яті опитаних (рис. 2.2):

Друга частина методики допомогла нам визначити рівень зорової пам'яті опитаних (рис. 2.2):

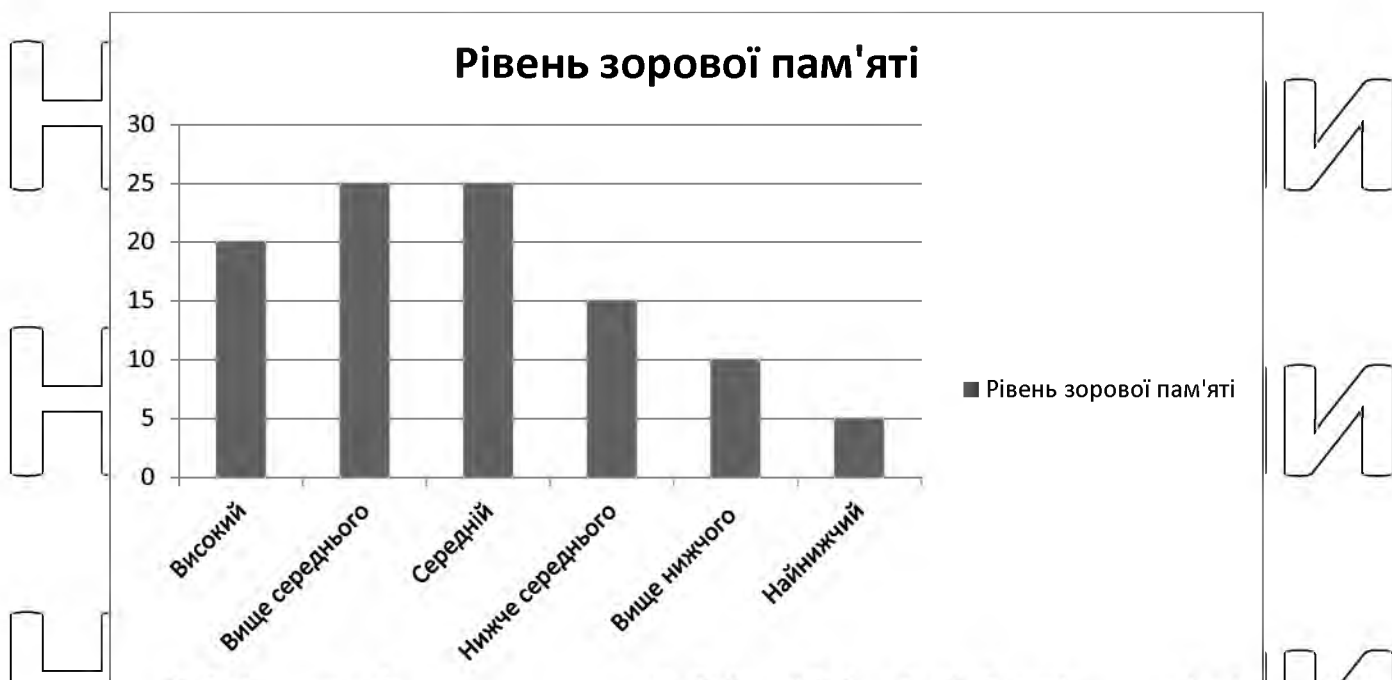

Рис. 2.2 Рівень зорової пам'яті опитаних за другою частиною методики «Запам'ятай малюнки»

Аналіз результатів за другою частиною методики «Запам'ятай малюнки» продемонстрував нам наступне (табл. 2.2.):

Таблиця 2.2.

Опис результатів другої частини методики «Запам'ятай 10 слів»

Кількість балів	Відсоток дітей	Опис
10 балів	20%	Одна п'ята дітей показала високий рівень зорової пам'яті, що свідчить про їхню здатність легко візуалізувати і запам'ятовувати образи. Корисно в науках, які вимагають просторового мислення (геометрія, архітектура, дизайн).
8-9 балів	25%	Діти в цій категорії показали дуже хороші результати з невеликими труднощами в відтворенні деталей. Це може бути покращено за допомогою регулярних вправ.
6-7 балів	25%	Середній рівень зорової пам'яті. Може вказувати на потребу в цілеспрямованому підході до

		запам'ятовування візуальної інформації.
4-5 балів	15%	Потребує додаткової уваги від педагогів і батьків, може мати труднощі з запам'ятовуванням візуальної інформації.
2-3 бали	10%	Може вказувати на певні проблеми в розвитку або на потребу в індивідуальному підході. Рекомендована додаткова діагностика і консультація зі спеціалістами.
0-1 бал	5%	Найнижчий рівень, що може вказувати на серйозні труднощі з пам'яттю або, у рідкісних випадках, на медичні проблеми. Обов'язкова консультація зі спеціалістами.

10 балів набрало 20% дітей. Тобто, одна п'ята дітей показала високий рівень зорової пам'яті. Це може свідчити про здатність цих дітей легко візуалізувати і запам'ятовувати образи. 8-9 балів набрало 25% дітей. Ця категорія дітей також показала дуже хороші результати. З їхньою пам'яттю все в порядку, але вони можуть мати невеликі труднощі з відтворенням деяких деталей. Це не є проблемою, але може бути покращено за допомогою регулярних вправ. 6-7 балів також у 25% дітей. Діти в цій категорії показали середній рівень зорової пам'яті. Це може вказувати на потребу в більш цілеспрямованому підході до запам'ятовування візуальної інформації. Ці діти можуть мати невеликі труднощі в дисциплінах, де потрібно багато візуалізувати. 4-5 балів властиві 15% дітей. Ця категорія може потребувати додаткової уваги від педагогів і батьків. Їм може бути важко запам'ятовувати візуальну інформацію, що може стати проблемою в навчанні і повсякденному житті. 2-3 бали у 10% дітей. Діти з низькими балами по зоровій пам'яті можуть мати певні проблеми в розвитку або потребувати індивідуального підходу. Варто розглянути можливість додаткової діагностики та консультації зі спеціалістами. 0-1 бал - 5% дітей. Цей найнижчий рівень може вказувати на

серйозні труднощі з пам'яттю або, у рідкісних випадках, на медичні проблеми.

Тут обов'язково потрібна консультація зі спеціалістами.

Тому загалом ми помітили, що більшість дітей (70%) показала високий або середній рівень зорової пам'яті, що є позитивним показником. Однак, 15% дітей з середнім рівнем і 15% з низьким рівнем можуть потребувати додаткової діагностики та підтримки. Ці дані можуть бути важливими для педагогів при розробці навчальних планів і методик, а також для батьків, які хочуть зрозуміти, як краще допомогти своїм дітям.

Третя частина методки «Картинки» має такий вигляд (рис. 2.3):

Рис. 2.3 Рівень когнітивного розвитку за третьою частиною методикою «Картинки»

Аналіз результатів за третьою частиною методики «Картинки» показав нам такі результати (табл. 2.3.):

Таблиця 2.3.

Результати третьої частини методики «Запам'ятай 10 слів»

Рівень	Кількість	Відсоток	Опис

	балів	дітей	
Високий рівень	6-10 балів	40%	Високий рівень когнітивного розвитку, здатність легко запам'ятовувати візуальну інформацію. Позитивний фактор для навчання предметів з візуальними аспектами (географія, історія, художня галерея, анатомія). Легкість в адаптації до візуально насичених умов, як-то дизайн або програмування.
Середній рівень	4-5 балів	35%	Нормальний рівень, без видаючихся візуальних навичок. Справляються з повсякденними завданнями, але можуть потребувати додаткової практики, якщо задачі стають більш візуальними.
Низький рівень	1-3 бали	25%	Сигнал для педагогів і батьків. Можливі труднощі в розумінні візуального матеріалу, які можуть вплинути на академічну діяльність і соціальну адаптацію. Потрібно обговорити можливі проблеми в розвитку з медичними спеціалістами.

Високий рівень (6-10 балів) має 40% дітей. Такий високий показник може свідчити про гарний рівень когнітивного розвитку у цих дітей. Їхня здатність запам'ятовувати візуальну інформацію може бути позитивним фактором у навчанні предметів, які вимагають сильних візуальних навичок, таких як географія, історія, художня галерея, анатомія тощо. Ці діти можуть також легше адаптуватися до візуально насичених умов, наприклад, в дизайні або в програмуванні. Середній рівень (4-5 балів) характерний для 35% дітей. Це достатньо велика частина дітей, і їхній «середній» показник не обов'язково є причиною для занепокоєння. Вони можуть не мати видаючихся візуальних навичок, але зазвичай справляються з повсякденними завданнями. Втім, якщо завдання в школі чи вдома стають все більш візуальними, ці діти можуть потребувати додаткової практики для підвищення своїх навичок. Низький

рівень (1-3 бали) у 25% дітей. Це досить суттєва кількість, і це може бути сигналом для педагогів і батьків. Діти з низькими показниками можуть мати труднощі з розумінням візуального матеріалу, що може вплинути на їхню академічну діяльність та соціальну адаптацію. Це може також бути показником інших проблем в розвитку, включаючи потенційні візуальні або навіть неврологічні проблеми.

Отже, у цьому випадку, майже третина дітей показала низькі результати, що є підставою для подальшого дослідження. Педагоги могли б зосередити свою увагу на розробці методик, які би допомогли покращити візуальну пам'ять у дітей, особливо для тих, хто знаходиться в категорії «середній» та «низький» рівень. Для батьків це може бути сигналом для звернення до спеціалістів для додаткового оцінювання і консультацій.

Загальною тенденцією щодо методики «Запам'ятай 10 слів» є те, що більшість дітей (50%) показали високий рівень словесної пам'яті. Це вказує на те, що вони можуть легше сприймати інформацію, особливо у зав'язанні нового матеріалу, який вимагає активного запам'ятовування. З іншого боку, зорова пам'ять і когнітивний розвиток дітей розподілені більш рівномірно. Ще 20% дітей показали високий рівень зорової пам'яті, і 40% дітей показали високий рівень когнітивного розвитку. Це може свідчити про різні навички і здібності, які можуть бути корисними в життєдіяльності. Тривожним є те, що від 20% до 25% дітей показали низькі показники у всіх трьох категоріях: словесна пам'ять, зорова пам'ять та когнітивний розвиток. Це може бути сигналом для педагогів та батьків про необхідність додаткової діагностики та, можливо, індивідуального підходу в навчанні цих дітей.

В цілому, результати методики «Запам'ятай 10 слів» підкреслюють важливість когнітивних здібностей для загального розвитку дитини. Ці дані можуть бути використані для розробки ефективніших педагогічних стратегій та для забезпечення більш цілеспрямованої підтримки для дітей з різними потребами.

Тест Торренса «Неповні фігури» для вивчення уяви (ДОДАТОК Б) нам допомогла визначити наступне (табл. 2.4.):

Таблиця 2.4.

Розподіл дітей за групами та кількість оригінальних зображень

Група	Кількість дітей	% Дітей	% Оригінальних зображень
1 група	4	13,3%	100%
2 група	6	20%	66,7%
3 група	9	30%	33,3%
4 група	11	36,7%	0%
Загалом	30	100%	33,3% (середній показник)

Помітно, що в 1-й групі всі діти (100%) показали високий рівень оригінальності. В 2-й групі - приблизно 67%, в 3-й - 33%, а в 4-й - 0%. Середній рівень оригінальних зображень у всіх групах склав 33,3%. Найменший рівень оригінальності був зареєстрований у 3-й та 4-й групах. Це вказує на недостатній рівень розвитку уяви і творчого мислення в цих групах. Найчастіші образи були сонце, кулька, телевизор, портфель, будинок, ялинка. Це може вказувати на консервативність та обмеженість творчого мислення. З урахуванням низького рівня оригінальності в 3-й та 4-й групах, існує значний потенціал для розвитку творчих здібностей. Після проведення експерименту на розвиток творчої уяви і фантазії, планується знову оцінити рівень оригінальності. Рекомендації подаються для подальшого планування освітньої програми, що буде спрямована на розвиток творчих здібностей та уяви.

Після проведення експерименту на розвиток творчої уяви і фантазії, дослідження було повторно проведено на тій же групі дітей у тому ж дошкільному закладі. Це дало можливість оцінити ефективність заходів та зміни у рівні оригінальності дітей (табл. 2.5.).

Таблиця 2.5.

Розподіл дітей за групами та кількість оригінальних зображень

Група	Кількість Дітей	% Дітей	% Оригінальних зображень
1 група	7	23,3%	100%
2 група	9	30%	77,8%
3 група	8	26,7%	50%

4 група	6	20%	16,7%
Загалом	30	100%	61% (середній показник)

В усіх групах спостерігається позитивна динаміка. Середній рівень оригінальних зображень підвищився з 33,3% до 61%. Найбільш значущі зміни відбулися в 3-й і 4-й групах, де рівень оригінальності зріс з 33,3% та 0% до 50% та 16,7% відповідно. Відзначається збільшення різноманіття образів та композицій, що може свідчити про розвиток творчого мислення. Заходи, спрямовані на розвиток творчої уяви, виявилися ефективними. Рекомендується продовжити заходи по розвитку творчих здібностей та уяви для подальшого підвищення оригінальності. Тому, повторне дослідження підтвердило ефективність проведених навчальних заходів та показало значущий ріст творчих здібностей дітей.

Методика «Намалюй що-небудь» (ДОДАТОК В) допомогла нам виокремити важливі результати для нашого дослідження (табл. 2.6., табл. 2.7.):

Таблиця 2.6.
Результати дослідження за методикою «Намалюй що-небудь»

Оцінки (бали)	Кількість дітей	Відсоток
10 балів	4 дитини	13%
8-9 балів	6 дітей	20%
5-7 балів	10 дітей	33%
3-4 бали	7 дітей	23%
0-2 бали	3 дітей	10%

Дуже високий рівень розвитку уяви (13%) 4 дитини (13%) виявили дуже високий рівень розвитку уяви. Це свідчить про винятковий творчий потенціал цих дітей. Такий рівень може бути пов'язаний не лише з природними здібностями, але і з підтримкою та стимулюванням з боку батьків, вчителів або інших дорослих. Це може також свідчити про дуже сприятливе середовище для розвитку уяви, яке включає доступ до різних видів мистецтва, літератури, графічних технік тощо. Високий рівень розвитку уяви (20%) 6 дітей (20%) показали високий рівень розвитку. Вони можуть не мати такої ж виразної

творчої іскри, як перша група, але їх здібності все ще знаходяться на досить високому рівні. Це може вказувати на наявність сприятливого домашнього середовища та/або ефективних педагогічних методик у садочку, які сприяють розвитку уяви. Середній рівень розвитку уяви (33%). 10 дітей (33%) знаходяться в категорії з середнім рівнем розвитку уяви. Тут може бути нескільки причин, або діти не отримують достатнього стимулу для розвитку уяви, або їх творчий потенціал просто ще не розкрився. В такому випадку, є сенс подумати про додаткове стимулювання творчих здібностей, можливо, через внесення відповідних коректив у навчальний план або додаткові позакласні активності. Низький та Дуже низький рівні розвитку уяви (23% та 10%). 7 дітей (23%) і 3 дітей (10%) відповідно показали низький та дуже низький рівні розвитку уяви. Ці результати можуть бути триожним сигналом. Такі показники можуть бути зумовлені різними факторами: від фізіологічних особливостей до психоемоційного клімату в сім'ї чи у навчальному закладі. Відсутність стимулу та підтримки, а також можливі психоемоційні проблеми, можуть призвести до такого низького рівня розвитку уяви (рис. 2.4):

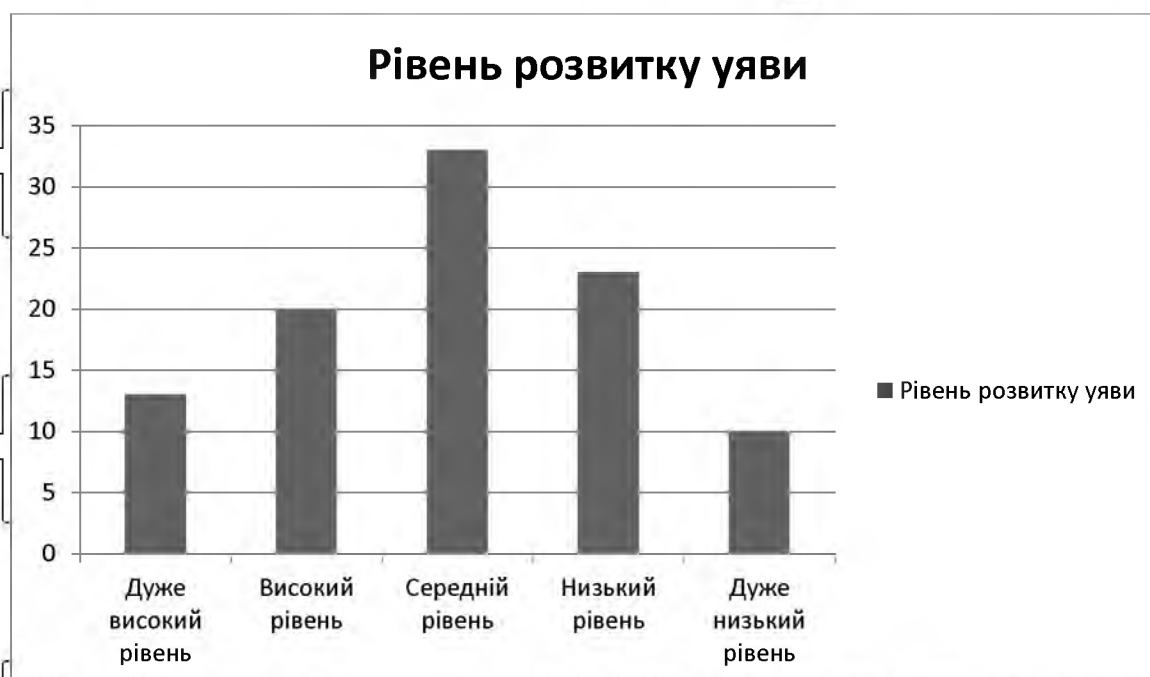

Рис. 2.4 Результати дослідження з висновками про рівень розвитку уяви

Отже, отримані дані можуть служити базою для подальшої роботи педагогів та психологів, направленої на розвиток творчих здібностей дітей. Є велика потреба у додаткових дослідженнях та психологічній підтримці для дітей з низькими показниками, а також у розвитку методик для дітей з середніми показниками. Для дітей з високими та дуже високими показниками важливо зберегти та подальше розвивати їх творчий потенціал.

Тест «Кола» для діагностики творчих здібностей (ДОДАТОК 1) допоміг нам визначити наступне (рис. 2.5):

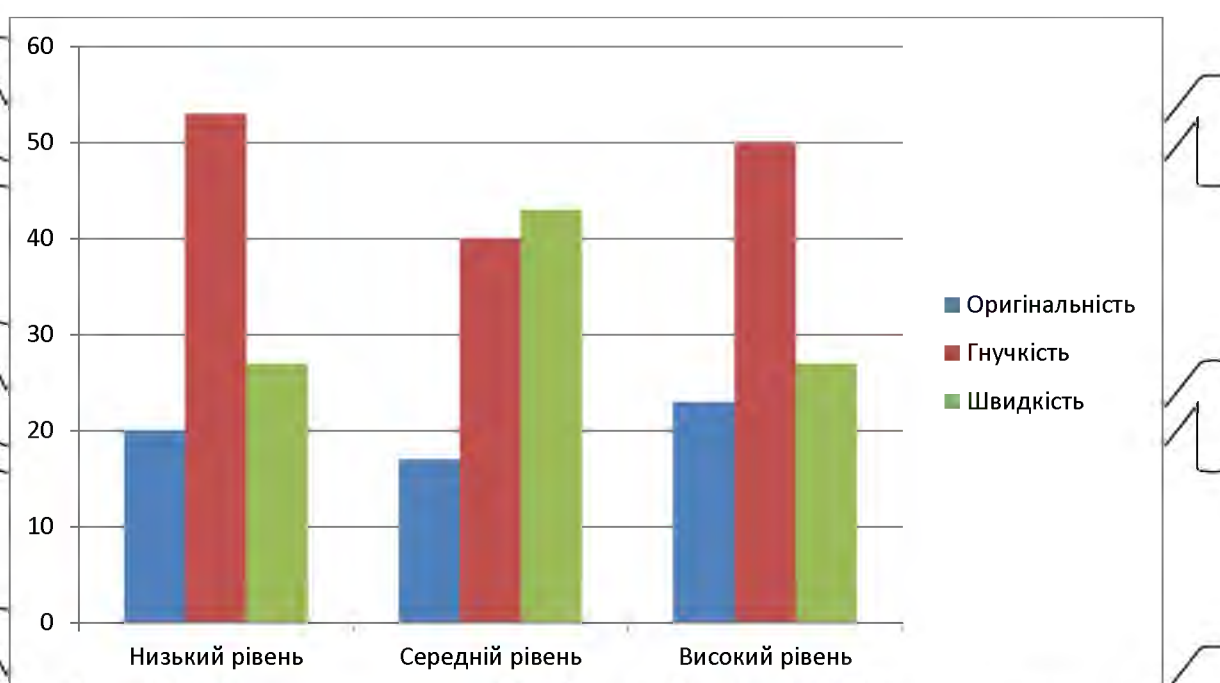

Рис. 2.5 Загальні результати дослідження за методикою Тест «Кола» для діагностики творчих здібностей

Зокрема, аналізуючи кожну категорію за результатами дослідження, можемо вказати, що діти з низьким рівнем оригінальності можуть стикатися з деякими обмеженнями в творчому мисленні. Це може бути пов'язано з різними факторами, такими як недостатній стимул або можливості для творчого виразу в домашньому середовищі, стандартні методи виховання або навчання, які не сприяють розвитку творчого мислення. Більшість дітей показали середній рівень оригінальності. Це може вказувати на збалансованість у їх підходах до

творчості - вони здатні до оригінального мислення, але можуть бути ще не до кінця віддані творчому процесу або не мають достатньо стимулів для його розвитку. Діти з високим рівнем оригінальності показують великий потенціал для творчої діяльності. Це може бути результатом сприятливого домашнього середовища, методів виховання, які сприяють творчому розвитку, або власної внутрішньої мотивації (рис. 2.6):

Рис. 2.6 Результати дослідження за категорією «Оригінальність» за методикою Тест «Кола» для діагностики творчих здібностей

Зокрема, аналізуючи кожну категорію за результатами дослідження, можемо вказати, що діти з низьким рівнем оригінальності можуть стикатися з деякими обмеженнями в творчому мисленні. Це може бути пов'язано з різними факторами, такими як недостатній стимул або можливості для творчого виразу в домашньому середовищі, стандартні методи виховання або навчання, які не сприяють розвитку творчого мислення. Більшість дітей показали середній рівень оригінальності. Це може вказувати на збалансованість у їх підходах до творчості - вони здатні до оригінального мислення, але можуть бути ще не до кінця віддані творчому процесу або не мають достатньо стимулів для його

розвитку. Діти з високим рівнем оригінальності показують великий потенціал для творчої діяльності. Це може бути результатом сприятливого домашнього середовища, методів виховання, які сприяють творчому розвитку, або власної внутрішньої мотивації.

Отже, допускаємо, що діти з низьким рівнем можуть не отримувати достатньо творчих стимулів у своєму навколишньому середовищі. Середній рівень може бути пов'язаний з тим, що навчальний процес є не до кінця орієнтований на розвиток творчих здібностей. Високий рівень оригінальності може вказувати на наявність сприятливого середовища для творчого розвитку, яке може включати підтримку від батьків, педагогів, а також внутрішню мотивацію дитини (рис. 2.7):

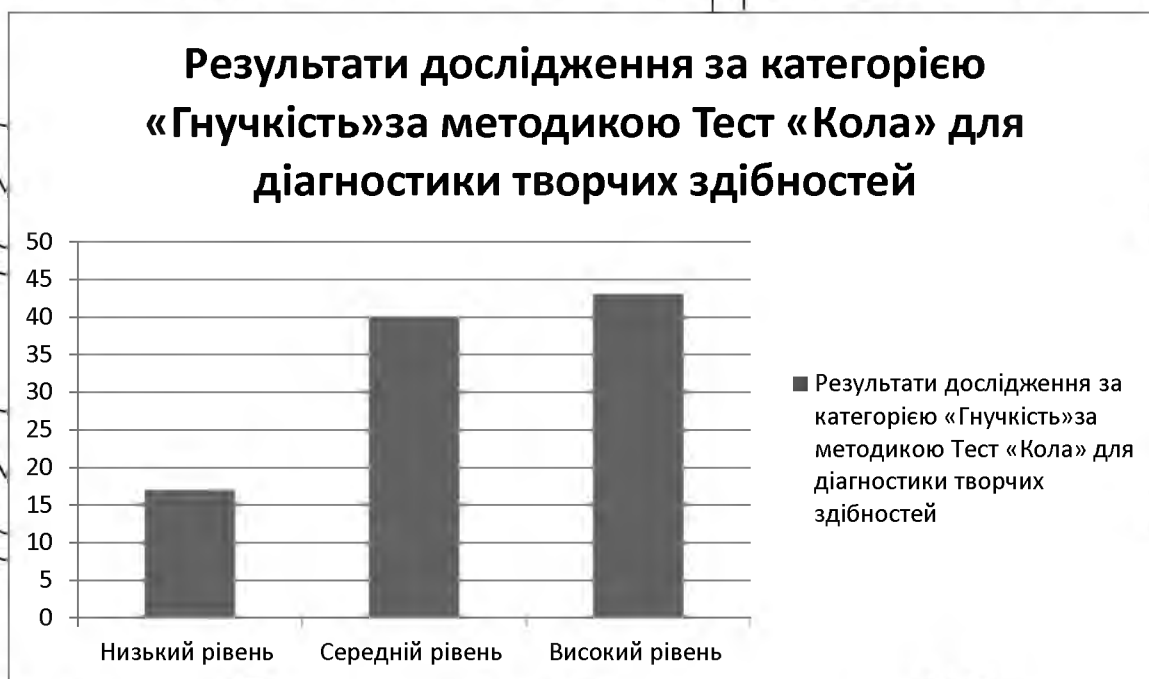

Рис. 2.7 Результати дослідження за категорією «Гнучкість» за методикою Тест «Кола» для діагностики творчих здібностей

Діти з низьким рівнем гнучкості можуть мати виклики зі зміною точки зору, адаптацією до нових ситуацій або гнучкістю у своєму мисленні. Це може бути пов'язано з ригідними структурами навчання чи виховання, обмеженим досвідом або недостатньою стимуляцією для творчої адаптації. Знаходячись у

«золотій середині», ці діти можуть адаптуватися до нових ситуацій, але може бути, що вони не завжди вибирають творчі підходи. Це може бути пов'язано з тим, що їм часто не потрібно використовувати гнучкість у своєму поточному навколишньому середовищі, або що вони можуть бути мотивовані зберегти статус-кво. Діти з високим рівнем гнучкості виявили здатність легко адаптуватися до нових ситуацій і підходів. Це може бути результатом педагогічних методик, які заохочують відкритість, експериментацію і творчий розвиток, або можливо, що ці діти мають внутрішню мотивацію до пошуку нових і креативних рішень.

На основі цього вважаємо, що діти з низьким рівнем гнучкості можуть бути зроблені менш адаптивними через строгі методики виховання або навчання. Задоволення статус-кво: Діти на середньому рівні можуть не відчувати потребу в гнучкості через задовільний поточний рівень комфорту або стабільності в їхньому житті. Високий рівень гнучкості може бути показником того, що дитині дають можливість для творчого розвитку, експериментації і відкритості до нових ідей.

З урахуванням цих даних, педагоги та батьки можуть розробити стратегії для підвищення рівня гнучкості, такі як введення більш гнучких методів навчання, заохочення творчого мислення та стимуляція адаптивних навичок.

Діти з низьким рівнем швидкості можуть мати складнощі з виконанням завдань у встановлений час, швидкістю реакції, або можуть бути невпевненими у своїх відповідях. Це може бути пов'язано з недостатньою практикою, відсутністю мотивації, або, можливо, з педагогічними методами, які не сприяють розвитку швидкості. Більшість дітей знаходяться на середньому рівні, що вказує на те, що вони можуть ефективно впоратися з тими завданнями, які потребують середнього рівня швидкості.

Це може бути пов'язано з збалансованою навчальною програмою та відсутністю особливих проблем, які можуть знизити швидкість. Діти з високим рівнем швидкості виявили спроможність швидко адаптуватися до нових завдань і виконувати їх ефективно. Це може вказувати на високий рівень

мотивації, добре розвинені когнітивні навички, або на педагогічні методи, які стимулюють швидкість та ефективність (рис. 2.8).

Рис. 2.8 Результати дослідження за категорією «Швидкість» за методикою Тест «Кола» для діагностики творчих здібностей

Отже, можемо допустити, що для дітей з низьким рівнем швидкості можливо потрібно переглянути педагогічні методики. Середній рівень у більшості дітей може бути індикатором того, що навчальна програма і методики в цілому є збалансованими. Високий рівень швидкості може бути показником ефективних методів навчання, які сприяють розвитку цієї конкретної властивості.

Із заснованими даними педагоги та батьки можуть розробити цільові стратегії для підвищення рівня швидкості, такі як збільшення практичних вправ, введення ігор та завдань, які стимулюють швидкість, а також можливо, корекція навчального плану.

Висновки до другого розділу

Отже, загальними висновками до нашого дослідження є те, що воно є комплексним і використовує різноманітні методики для оцінки пам'яті, уяви, і творчих здібностей у дітей дошкільного віку. Це забезпечує багатогранний підхід до вивчення психічного розвитку дітей і дозволяє отримати більш детальну і точну картину.

База для дослідження, дошкільний навчальний заклад комбінованого типу в Києві, дозволила провести емпіричне дослідження на достатньо великій і репрезентативній вибірці дітей 5-6 років. Важливо відзначити, що дослідження було проведено в умовах реального навчального процесу, що забезпечує високу екологічну валідність отриманих результатів.

У дослідженні було застосовано Методику діагностики пам'яті «Запам'ятай 10 слів», що показала різний рівень коротко- та довготривалої пам'яті у дітей дошкільного віку. Зокрема, 50% дітей мали високий рівень короткотривалої пам'яті, в той час як довготривала пам'ять і здатність відтворення інформації була нижчою.

Також було використано Тест Торренса «Неповні фігури» для вивчення творчості та уяви. Первинні результати показали невисокий рівень творчої уяви, однак після тренувальних заходів показники оригінальності значно покращились. Завдяки цьому, можна стверджувати про важливість систематичних заходів щодо розвитку творчої уяви в дошкільних установах.

Методика «Намалюй що-небудь» показала рівень розвитку творчої уяви у дошкільників: 13% мають дуже високий рівень, 20% - високий, 33% - середній, 23% - низький, 10% - дуже низький. Ці результати акцентують на індивідуальному підході до стимулювання творчості в дошкільних закладах.

У «Тесті «Кола»» виявлена різноманітність творчих здібностей: за оригінальністю 20% мають низький рівень, 53% - середній, 27% - високий; за гнучкістю 17% мають низький рівень, 40% - середній, 43% - високий; згідно швидкості 23% мають низький рівень, 50% - середній, 27% - високий.

Отже, висновок дослідження полягає в тому, що значна частина дітей має середній рівень творчих здібностей у всіх трьох категоріях. Однак важливо звернути увагу на те, що досить значний відсоток дітей виявляє високий рівень творчої гнучкості та оригінальності, що є позитивним показником для подальшого розвитку їхньої творчої активності.

Також, наше дослідження може слугувати базою для подальших наукових робіт і практичних рекомендацій у сфері дошкільної освіти. Це особливо актуально для педагогів і психологів, які шукають ефективні методики для розвитку пам'яті, уяви, та творчих здібностей у дітей дошкільного віку. У

загальному контексті, наше дослідження є важливим кроком на шляху до розуміння того, як максимально реалізувати творчий потенціал дітей в дошкільному віці, і які методи можуть бути найефективнішими в цьому процесі.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 3.

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО СТИМУЛЮВАННЯ ТА
ПРОДУКТИВНОГО РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ УЯВИ У ДІТЕЙ

ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ПІДХОДИ ДЛЯ ПЕДАГОГІВ ТА БАТЬКІВ

3.1 Рекомендації для педагогів та батьків щодо стимулювання розвитку
творчої уяви дітей дошкільного віку

Рекомендації для педагогів щодо стимулювання розвитку творчої уяви у дітей [17; 28; 44];

1. Застосування методик, спрямованих на розвиток уяви. Варто розглянути включення в навчальний процес творчих завдань, пізнавальних ігор, малювання, музичної діяльності, а також ігор з ролевими сценаріями. Ці методики дозволять дітям розвивати свою уяву в різних формах, від малювання до музичних композицій.

2. Заохочення самостійного мислення. Замість того, щоб давати строгі інструкції, краще надати можливість дітям самостійно виразити свої ідеї та думки. Це сприятиме розвитку їх критичного мислення і внутрішньої ініціативності.

3. Сприйняття помилок як навчального процесу. Помилки повинні розглядатися як можливість для подальшого навчання та дослідження. Заохочуючи дітей експериментувати та виходити за межі звичних підходів, можна допомогти їм стати більш відкритими до нового та небоязливими перед помилками.

4. Включення творчих елементів у навчальний процес. Інтеграція арт-терапії, музичних занять, театральних виступів та інших творчих методів у навчальний план може не тільки зробити навчання більш зацікавлюючим, але й допоможе розвивати різні аспекти творчої уяви.

5. Стимулювання соціальної взаємодії. Групові творчі завдання, такі як колективні проекти або арт-діяльність, можуть сприяти розвитку соціальних

навичок дітей. Через співпрацю і взаємодію діти вчаться взаємоповаги, активного слухання, та здатності виразити власні ідеї в колективі.

Реалізація цих рекомендацій потребує координованих зусиль від педагогічного колективу, але результати можуть бути дуже різноманітними у контексті всебічного розвитку дітей.

Рекомендації для батьків щодо стимулювання творчої уяви у дітей дошкільного віку.

1. Спілкування з дитиною. Важливість регулярних розмов з дитиною про її інтереси, мрії та фантазії не можна переоцінити. Це не тільки зміцнює емоційний зв'язок, але й стимулює розумову активність дитини, допомагаючи їй формувати та виразити власні думки.

2. Створення творчого середовища. Наявність матеріалів для творчості, таких як кольоровий папір, крейди, фарби, може сприяти розвитку творчої уяви дитини. Це створює можливість для експериментування і самовиразу в комфортних домашніх умовах.

3. Бути прикладом творчої особистості. Демонстрація власної творчості та захоплення може служити мотивацією для дитини. Показуючи власний ентузіазм і творчий підхід до життя, батьки можуть надихнути дитину на подібні досягнення.

4. Відвідування культурних заходів. Музеї, виставки, театри та інші культурні події можуть розширити кругозір дитини та стимулювати її творчу уяву. Такі відвідування можуть служити не тільки джерелом нових знань, але й інспірації для подальших творчих пошуків.

5. Читання разом. Книги є одним з найефективніших інструментів для розвитку творчої уяви. Вони не тільки збагачують словниковий запас та знання про світ, але й стимулюють фантазію, надаючи можливість для ментальних подорожей у різні світи та епохи.

Отже, рекомендації для педагогів та батьків щодо стимулювання творчої уяви у дітей розкривають комплексний підхід до цього важливого аспекту розвитку дитини. Вони включають в себе різні методи та стратегії, від

активного спілкування та створення творчого середовища до заохочення самостійного мислення та критичної оцінки.

Педагоги можуть враховувати ці рекомендації під час планування навчального процесу, інтегруючи творчі елементи та методики в стандартний навчальний план. Важливо підтримувати відкритий підхід до помилок як частини навчального процесу, а також стимулювати соціальну взаємодію через групові творчі завдання.

Батьки можуть взяти на замітку ці рекомендації для підтримки творчого розвитку дітей в домашньому середовищі. Створення творчого простору вдома, регулярні відвідування культурних заходів, а також активне спілкування з дитиною можуть слугувати потужними інструментами для стимулювання її творчої уяви.

Загалом, реалізація цих рекомендацій потребує координованих зусиль від обох сторін - і педагогів, і батьків. Якщо ці дві групи будуть працювати разом, результати можуть бути дуже обнадійливими у контексті всебічного розвитку дітей.

3.2. Тренінг взаємодії батьків та дітей для продуктивного розвитку творчої уяви

Ця програма створена з метою навчання батьків та їхніх 5-річних дітей плідною взаємодією для розвитку творчої уяви. Вона допомагає уникнути педагогічних труднощів, поглибити взаєморозуміння в сім'ї та відкрити емоційний світ обох сторін через спільні неелектронні активності.

Структура програми:

Чотири заняття по дві години кожне, що проводяться щотижня.

Група включає 7 пар «батьки-дитина», тобто 14 учасників.

Після проходження програми учасники зможуть:

1) Розвинути та застосовувати творчу уяву в процесі спілкування з дітьми. Це означає вміння використовувати ігрові та творчі підходи для

залучення дитини, адаптування до її унікального світу сприйняття, стимулювання її фантазії та креативності.

2) Підвищити компетенції у використанні творчих методів для розв'язання повсякденних задач та вирішення конфліктних ситуацій, сприяючи таким чином позитивному емоційному та психологічному клімату в сім'ї.

3) Навчитися використовувати творчі стратегії для розвитку критичного мислення та емоційного інтелекту у дитини, підтримуючи її самовираження та самостійність.

Використання творчої уяви в процесі спілкування з дітьми є ключовим елементом, який сприяє розвитку гармонійних стосунків, підтримці емоційного благополуччя дитини та формуванню її творчих здібностей.

Обладнання та матеріали:

Велика кімната з можливістю кріплення робіт на стінах, кілька столів і стільців, магнітофон чи ноутбук.

Додаткові матеріали: папір, кольорові олівці, скотч, клубок ниток, пов'язки на очі, свічка.

Рекомендації для ведучого:

Цей формат є ігровим, адже молодші дошкільники швидко втомлюються від колективних занять і не мають розвинутих навичок самоаналізу. Ведучому слід уважно стежити за настроєм і енергією групи, перериваючи вправу при потребі та проводячи енергійні активності.

Обговорення у групі фокусується на взаємовідносинах між дорослими та дітьми, що формуються під час виконання завдань; на стратегіях спілкування, що вибирають учасники (співпраця, конкуренція, недолугість і так далі); на нових емоційних переживаннях, які допомагають дітям навчитися розуміти свої почуття.

Загальні елементи заняття:

«Вступний етап». Перше знайомство учасників між собою, ознайомлення з першими враженнями про одне одного і обмін уявленнями про дітей, які

мають батьки. Основні методики полягають у використанні вправ для «зміни мови вираження себе» (асоціації, метафори тощо).

Вправа 1. Вибір квітки

Учасникам пропонують квіти різних відтінків, і кожен обирає ту, яка йому найбільше до вподоби та відповідає його настрою. Кожен занотовує своє ім'я на пелюстці квітки і вказує свої очікування від майбутнього заняття. Ця квітка стає символом учасника і зберігається до закінчення заняття. В кінці заняття кожен ділиться своїми враженнями: чому обрав саме цю квітку і чи виправдалися його сподівання.

Уявімо, що ми — це різні квіти на лузі. Сонце тепло сяє. Як ви повертаєте свої «голови», слідуючи за сонцем? А зараз дує легкий вітерець. Як ваші «стебла» коливаються? Вітер стає сильнішим, на небі з'являються хмари. Чекаємо грозу, випадають перші краплі дощу. Що роблять квіти? Покажіть. І ось хмари розсіли, гроза минула, сонце знову вийшло. Останні краплі стікають з ваших пелюсток. Ви, вимиті і освіжені, стоїте на лузі і посміхаєтеся сонцю [7].

Колаж 2. «Розкажіть про свої миті щастя»

Всі ми потребуємо уваги з боку оточуючих людей і не хочемо відчувати себе «порожнім простором». Діти дошкільного віку тим більше, оскільки вони повинні усвідомлювати свою важливість. Діти дуже часто намагаються привернути до себе увагу своєю поведінкою.

Учасникам групи пропонується виконати колективний малюнок, де кожен може зобразити дію чи подію, що викликає у нього відчуття радості, захоплення, і поділитися цим з іншими учасниками. Кожному з учасників дається обмежений час, приблизно 10 секунд. Ніхто не може малювати довше, ніж це, але якщо хтось може зробити це за менший час, то це добре. Краще, якщо учасники будуть працювати швидко, не оцінюючи результат [18].

Вправа 3. «Ваші заслуги»

Учасники об'єднуються у колі. Кожен по чергово розповідає своєму сусіду справа про те, що в ньому гарного. Сусід відповідає, підтверджуючи

свою власну позитивну якість. Наприклад: «Твої очі просто чудові. - Так, в мене є чудові очі, і до того ж я ще й веселий». Ця вправа розроблена з урахуванням творчої уяви 5-річних дітей і має на меті не лише розвивати комунікаційні навички, але й підсилити самооцінку.

Вправа 4. «Летів метелик»

Кожен малюк вибирає для себе метелика, якого він буде «імітувати». Під веселу музику дітки, як метелики, літають по кімнаті. Вони збираються в «сім'ю» метеликів за кольором - спочатку у групі по 6, потім по 3 і накінець по

2. Після цього кожен обирає собі друга метелика для наступної частини вправи.

Вправа 5. «Їжачок»

Мета: Зміцнити емоційний зв'язок і довіру між батьками і дітьми, навчити приймати один одного та встановлювати тактильний контакт.

В цій вправі участь беруть пари — батько та дитина. Один з партнерів «згортається» в їжачка, тримаючи себе в замкнутому положенні. Завдання другого полягає у тому, щоб «розкрити» їжачка - зрозуміти, як до нього звернутися, щоб він захотів розслабитися. Заборонено використовувати силу, лоскотати чи переконувати словами. Після цього партнери обмінюються ролями. В кінці вправи слід обговорити відчуття.

Як ви себе почуваете? Яка роль вам більше подобалася? Чому? Де такий тип контакту може бути корисним?

Ця вправа спроектована так, щоб максимально враховувати творчу уяву 5-річних, стимулювати їх емоційний та соціальний розвиток [33].

Вправа 6. «Зламана лялька»

Часто трапляється, що діти, які зазвичай веселі та збалансовані, раптово стають нервовими та конфліктними. Це може бути знаком психоемоційної напруги або наслідком перебування в соціальних мережах. Допоможіть вашій дитині в такі моменти, навчивши її саморегулювання. Спробуйте виконати цю вправу разом.

Уявімо, що є лялька, у якої порвалися нитки, які тримають її голову, руки і ноги. Лялька стала нецікавою для ігор, і ніхто не хоче з нею грати. Але ми

можемо їй допомогти! Почнімо з того, щоб відчути всі «порвані» частини свого тіла. Тепер уважно і повільно «перев'яжемо» ці нитки: спочатку з'єднайте голову з шиєю, потім розправте плечі і «закріпите» руки. Зробіть глибокий вдих. Тепер «відремонтуємо» ноги. Ось ми і «відновили» нашу ляльку! Тепер вона знову чарівна, і всі хочуть з нею грати! Цю вправу можна пропонувати вашій дитині вдома, коли ви відчуваєте, що це потрібно [12].

Ця вправа розроблена так, щоб активувати творчу уяву 5-річних та допомогти їм в освоєнні методів саморегуляції.

Вправа 7. «Занурення в дитинство»

Зручно сядьте на м'яких килимках. Якщо хочете звільнити горло, зробіть це прямо зараз. Закрийте оченята і прислухайтеся до магії свого дихання — яке воно рівненьке і спокійненьке. Почуйте, як ручки та ніжки стають важкими. Чарівний часовий портал відкриває двері до вашого дитинства. Ось вам і 5-6 рочків!

Уявіть себе у дитячому садочку. Огляньте все навколо. День у садочку закінчується, і батьки починають забирати своїх малюків. Ось пішла одна дитинка, тепер ще одна, а тебе ще ніхто не забрав. І тепер ти зовсім один у кімнатці. Що ти робиш? Знайомий голос викликає тебе по імені. Це хтось прийшов забрати саме тебе. Згадай, хто це.

Коли відчуєш, що готовий, повернись до нашого світу, відкривши очі. Далі розкажемо одне одному про свої відчуття під час цієї подорожі. Це допоможе батькам краще зрозуміти своїх діток, а діткам це корисно для розвитку їхньої емоційної сторони, особливо коли їх підтримують мама й тато.

Ця вправа створена з метою використання творчої уяви 5-річних, щоб вони могли глибше зануритися у свої відчуття та емоції [19].

Вправа 8. «Серце родини в домі»

Ведучий розміщує малюнок серця на дошці і говорить: «Ось це наше чарівне сімейне серце. Які ж дорогі речі можуть жити в серці щасливої родини?» Усі члени сім'ї домовляються і пишуть на кольорових наклейках, які «чари» або «скарби» їм хотілося б розмістити у цьому волшебному серці. Потім

наклейки прикріплюють до серця на дошці. Після цього всі розділяються своїми відповідями. Ведучий разом з учасниками рефлексує над зібраними «скарбами» [2].

Вправа 9. «Очікування квітки».

Батькам пропонується написати на квіткових шаблонах, який «медовий нектар знань» вони збрали під час тренінгу. Запитайте їх, які «аромати надій» вони очікували знайти в цьому тренінгу і чого вони насправді досягли. Кожна квітка потім прикріплюється до великого «вінка досягнень». У кожного може бути декілька очікувань.

Рефлексія:

Доповніть фразу: «Спілкуючись з групою, я усвідомив, що...».

Ці вправи розроблені з акцентом на творчу уяву 5-річних дітей, де кожен етап може стати захоплюючою подорожжю в світ їхніх уявлень та емоцій.

Можна підсумувати, що такі спільні вправи стають містом розуміння між батьками та дітьми, що допомагає розвивати творчу уяву дошкільників. Вони не лише наближають одне одного, але й дозволяють побачити звичне з нового кута. Батьки також усвідомлюють, що їхні діти - не просто спостерігачі, але й допитливі маленькі дослідники, яким хочеться цікавих завдань, які вони з радістю виконують і повторюють.

Такі тренінги - це справжній дарунок для сімейної злагоди, бо вони допомагають батькам та дітям стати справжніми друзями. Як показує досвід, коли є спільна мета та готовність працювати над відносинами, успіх не змушує себе чекати. Важливо лише бути відкритим, слухати тренера і не боятися задавати питання.

З огляду на те, що діти часто залишаються з екранами тоді, коли дорослі зайняті, треба не забувати про значущість сімейного часу. Це час, коли батьки можуть активно взаємодіяти з дітьми, розвиваючи їх емоційний та соціальний світ.

У рамках тренінгу ми також надаємо інструменти для аналізу сімейної динаміки, що допоможе виявити потенційні проблемні зони в стосунках між

батьками та дітьми. Завдяки цьому, кожна сім'я може стати невеличкою «лабораторією» для вивчення та покращення взаєморозуміння.

Особливості розподілу сімейних ролей також впливають на розвиток творчої уяви дитини, адже дитина росте у цій атмосфері. Очікувань від шлюбу, сумісність подружньої пари досліджуються за допомогою спеціальних методик, які ми можемо в комплексі використати для подальших розвідок [38]:

Творча уява дітей не лише допомагає їм краще адаптуватися в світі навколо, але й відкриває нові можливості для батьків у підходах до виховання.

Через ігри та творчі методики, діти і батьки можуть краще зрозуміти одне одного, виявити проблемні моменти в їхніх взаємовідносинах та шукати способи їх вирішення.

Тому застосування цих методик може доповнитися творчими підходами, які спонукують дітей відкривати свої емоції, мисли та переживання, а батьків - бути більш відкритими та чутливими до своїх дітей. Це, в свою чергу, сприяє загальному емоційному здоров'ю сім'ї і зміцненню батьківської компетентності.

Висновки до третього розділу

У даному розділі наведені детальні поради та рекомендації для педагогів та батьків, які спрямовані на підтримку та розвиток творчої уяви дітей дошкільного віку. Вони включають в себе педагогічні методи, ігри, завдання та активності, спрямовані на розширення можливостей уяви дітей, створення сприятливого навчального середовища та взаємодії з навколишнім світом.

Також нами розглядається нам авторський практичний тренінг, спрямований на покращення взаємодії між батьками та дітьми з метою стимулювання та розвитку творчої уяви. Цей тренінг надає рекомендації щодо спільних активностей, спідкування та ігор, які сприяють розвитку творчості та уяви у дітей.

Отже, загалом, у цьому розділі було представлено практичні підходи для педагогів та батьків, спрямовані на стимулювання та підтримку розвитку творчої уяви у дітей дошкільного віку. Висвітлені рекомендації дозволяють створити сприятливе навчальне середовище та активно співпрацювати з дітьми для досягнення продуктивного розвитку їхньої творчої уяви. Ці практичні підходи можуть сприяти збагаченню особистості дитини та розвитку її творчих здібностей на ранніх стадіях життя.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВИСНОВКИ

Результати проведених теоретичного та емпіричного дослідження дозволяють дійти наступних висновків.

1. Уява є одним з ключових пізнавальних процесів, відіграючи важливу роль у будь-якій діяльності людини. Стимулами для уяви служать різні потреби, що виникають в житті, особливо потреба трансформувати предмети оточуючого світу. Уява – це відображення у свідомості людини об'єктів і явищ, які вона раніше сприймала, а також формування нових зображень речей та явищ, з якими вона не стикалася до цього.

При створенні образів уяви застосовуються різноманітні методи. Однією з найбільш загальноприйнятих методик є аглютинація, яка полягає у комбінації елементів та характеристик, що зазвичай не зустрічаються разом. Вдячуючи цьому методу, з'явилися давньогрецькі міфічні істоти, що об'єднують риси людини та тварин: такі як гарпії – створіння із жіночими обличчями та пташиними крилами, або Пегас, який став втіленням натхнення.

Аглютинація знаходить застосування не лише у мистецтві та літературі, але й у технічних науках. Наприклад, ідея тролейбуса, який є синтезом трамвая та автобуса, або акордеону, який є комбінацією піаніно та баяна. Однак ці комбінації не є простим з'єднанням елементів, а їхньою осмисленою адаптацією.

Інший метод створення образів уяви – акцентування. Це полягає у виділенні та перекресленні певних характеристик об'єкта. Використовуючи акцентування, деякі особливості можуть бути опущені, інші – спростовані або звільнені від зайвих деталей. Це перетворює загальний образ, роблячи його більш узагальненим.

Також ми проаналізували всі етапи розвитку творчої уяви в дошкільному віці. Нам вдалося визначити, що творча уява дошкільників розвивається етапами, які характеризуються певними особливостями та відмінностями у способах перетворення дійсності. Ось деякі ключові етапи розвитку творчої уяви в дошкільному віці:

1. Первинне відображення реальності, на якому діти переважно відтворюють те, що вони бачать у своєму навколишньому середовищі. Їх гра й малюнки часто є простими та прямими копіями реальних об'єктів або подій.

2. Оперування знайомими образами, коли дошкільники починають трансформувати знайомі образи, але ще не створюють цілком нові. Вони можуть використовувати героїв з казок у нових сценаріях або комбінувати відомі їм сюжети.

3. Перший вияв творчості, під час якого діти вже вміють змінювати та поєднувати знайомі образи, створюючи щось нове. Вони можуть експериментувати з кольорами, формами або персонажами у своїх роботах.

4. Уособлення і антропоморфізація, коли дошкільники часто наділяють предмети або тварин людськими якостями, емоціями та властивостями. Це спосіб розширення горизонтів уяви та поєднання знайомого з новим.

5. Аглютинація і комбіновані образи, під час яких діти починають активно комбінувати різні елементи, створюючи оригінальні, іноді фантастичні образи.

6. Глибший зміст і внутрішній світ персонажів - це вже коли у старших дошкільників уява стає більш складною. Вони не лише створюють нові образи, але й додають до них емоційний глибинний зміст, відображаючи внутрішні переживання та мотивацію персонажів.

Аналізуючи психологічні впливи на розвиток творчої уяви у дітей, можна зробити наступні висновки: Діти, які мають можливість виражати себе у різних видавничих формах, розвивають свою творчу уяву швидше. Це допомагає їм отримувати насолоду від процесу відкриття та створення. Різноманітні потреби дитини спонукають до допитливості та зацікавленості оточуючим світом. Пошук шляхів задоволення цих потреб допомагає розширювати і використовувати їхні творчі можливості. Соціальні умови та взаємодії з навколишнім середовищем можуть сприяти або стримувати розвиток творчості дитини. Створення позитивного та стимулюючого оточення допомагає дитині відчувати себе впевнено та вільно виражати свої творчі ідеї. Кожна дитина -

унікальна особистість, тому підтримка її індивідуальних шляхів у вирішенні завдань та розвитку творчості важлива. Це може визначити успішність розвитку її власної творчої уяви. Спосіб, яким дитина бачить та сприймає світ навколо, визначає її творчу уяву. Підтримка дітей у відкритому, допитливому сприйнятті світу з різних ракурсів сприяє розвитку та поглибленню їх творчих здібностей.

2. База для дослідження, дошкільний навчальний заклад комбінованого типу в Києві, дозволила провести емпіричне дослідження на достатньо великій і репрезентативній вибірці дітей 5-6 років. Важливо відзначити, що дослідження було проведено в умовах реального навчального процесу, що забезпечує високу екологічну валідність отриманих результатів. По результатах нашого дослідження можна зробити висновок, що рівень творчих здібностей та уяви у дітей є диференційованим і піддається модифікації через педагогічний вплив. Позитивна динаміка після експериментального втручання підтверджує ефективність вибраних методик та підходів до розвитку творчих здібностей.

Загалом ми помітили, що більшість дітей (70%) показала високий або середній рівень зорової пам'яті, що є позитивним показником. Однак, 15% дітей з середнім рівнем і 15% з низьким рівнем можуть потребувати додаткової діагностики та підтримки. Ці дані можуть бути важливими для педагогів при розробці навчальних планів і методик, а також для батьків, які хочуть зрозуміти, як краще допомогти своїм дітям. В цілому, результати методики «Запам'ятай 10 слів» підкреслюють важливість не лише академічних навичок, але і когнітивних здібностей для загального розвитку дитини. Ці дані можуть бути використані для розробки ефективніших педагогічних стратегій та для забезпечення більш цілеспрямованої підтримки для дітей з різними потребами.

Стосовно Тесту Торренса «Неповні фігури», що в усіх групах спостерігається позитивна динаміка. Середній рівень оригінальних зображень підвищився з 33,3% до 61%. Найбільш значущі зміни відбулися в 3-й і 4-й групах, де рівень оригінальності зріс з 33,3% та 0% до 50% та 16,7% відповідно. Відзначається збільшення різноманіття образів та композицій, що може свідчити про розвиток творчого мислення. Заходи, спрямовані на розвиток

творчої уяви, виявилися ефективними. Рекомендується продовжити заходи по розвитку творчих здібностей та уяви для подальшого підвищення оригінальності. Тому, повторне дослідження підтвердило ефективність проведених навчальних заходів та показало значущий ріст творчих здібностей дітей.

Результати дослідження за методикою «Намалюй що-небудь» вказали на те, що дуже високий рівень розвитку уяви мають (13%), тобто, 4 дитини виявили дуже високий рівень розвитку уяви. Це свідчить про винятковий творчий потенціал цих дітей. Такий рівень може бути пов'язаний не лише з

природними здібностями, але і з підтримкою та стимулюванням з боку батьків, вчителів або інших дорослих. Це може також свідчити про дуже сприятливе середовище для розвитку уяви, яке включає доступ до різних видів мистецтва, літератури, графічних технік тощо. Високий рівень розвитку уяви (20%). 6

дітей (20%) показали високий рівень розвитку. Вони можуть не мати такої ж виразної творчої іскри, як перша група, але їх здібності все ще знаходяться на досить високому рівні. Це може вказувати на наявність сприятливого домашнього середовища та/або ефективних педагогічних методик у садочку, які сприяють розвитку уяви. Середній рівень розвитку уяви (33%). 10 дітей (33%)

знаходяться в категорії з середнім рівнем розвитку уяви. Тут може бути декілька причин, або діти не отримують достатнього стимулу для розвитку уяви, або їх творчий потенціал просто ще не розкрився. В такому випадку, є сенс подумати про додаткове стимулювання творчих здібностей, можливо,

через внесення відповідних коректив у навчальний план або додаткові позакласні активності. Низький та Дуже низький рівні розвитку уяви (23% та 10%). 7 дітей (23%) і 3 дітей (10%) відповідно показали низький та дуже низький рівні розвитку уяви. Ці результати можуть бути тривожним сигналом.

Такі показники можуть бути зумовлені різними факторами: від фізіологічних особливостей до неохочеї клімату в сім'ї чи у навчальному закладі. Відсутність стимулу та підтримки, а також можливі психоемоційні проблеми, можуть призвести до такого низького рівня розвитку уяви.

За допомогою Тесту «Кода» для діагностики творчих здібностей було проведено дослідження з метою оцінки рівнів оригінальності, гнучкості та швидкості серед дітей. Зокрема, за категорією «Оригінальність» 6 дітей (20% від загальної кількості) продемонстрували низький рівень, 16 дітей (53%) виявили середній рівень, та 8 дітей (27%) показали високий рівень. За категорією «Гнучкість» 5 дітей (17% від загальної кількості) виявили низький рівень, 12 дітей (40%) продемонстрували середній рівень, та 13 дітей (43%) виявили високий рівень. За категорією «Швидкість» 7 дітей (23% від загальної кількості) показали низький рівень, 15 дітей (50%) продемонстрували середній рівень, та 8 дітей (27%) виявили високий рівень.

Таким чином, більшість дітей продемонстрували середній рівень оригінальності, гнучкості та швидкості. Ці дані можуть слугувати базою для подальших досліджень або розробки специфічних програм для стимулювання творчих здібностей серед дітей.

3. На основі цього нами представлено практичні підходи для педагогів та батьків, спрямовані на стимулювання та підтримку розвитку творчої уяви у дітей дошкільного віку. Висвітлені рекомендації дозволяють створити сприятливе навчальне середовище та активно співпрацювати з дітьми для досягнення продуктивного розвитку їхньої творчої уяви. Ці практичні підходи можуть сприяти збагаченню особистості дитини та розвитку її творчих здібностей на ранніх стадіях життя.

Отже, наше дослідження може слугувати базою для подальших наукових робіт і практичних рекомендацій у сфері дошкільної освіти. Це особливо актуально для педагогів і психологів, які шукають ефективні методики для розвитку пам'яті, уяви, та творчих здібностей у дітей дошкільного віку. У загальному контексті, наше дослідження є важливим кроком на шляху до розуміння того, як максимально реалізувати творчий потенціал дітей в дошкільному віці, і які методи можуть бути найефективнішими в цьому процесі.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України